

Fondată: 1998
Anul XX

ELANUL

Nr. 186
AUGUST
2017

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

CENTENARUL UNIRII (2)

1 DECEMBRIE 1918 – 1 DECEMBRIE 2018

Dan RAVARU

Înainte de Mărășești

Reamintim faptul că trupele românești refugiate în Moldova au fost reorganizate în două armate. Dacă Armata I a fost trecută în refacere pentru o perioadă de 6 luni, ea grupând ceea ce rămăsese din Armatele I, a III-a și a IV-a, Armata a II-a a rămas pe poziție, nu s-a dus în refacere, a continuat starea de război pe linia frontului în permanență; pentru o lungă perioadă, a existat o stare generală de acalmie. Aveau loc numai ciocniri sporadice, ciocniri între patrule, bombardamente de artilerie de mică intensitate. Totuși, pretutindeni domnea o tensiune constantă. Din când în când, mici grupuri de soldați pătrundeau în pozițiile inamice cu scopul de a cunoaște care sunt unitățile adverse și, mai ales, pentru a sonda capacitatea de luptă.

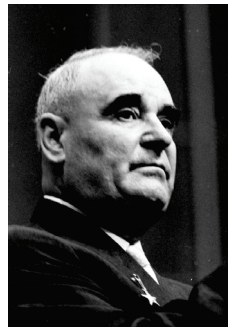
Viața militarilor noștri nu era prea ușoară. Au suportat frigul, ceața și zăpada dintre anii 1916-1917 și au cunoscut dificultăți de aprovizionare. De fapt, întreaga Moldovă trecea printr-o astfel de situație. Kirilțescu ne prezintă un moment semnificativ din tabloul general al iernării militarilor din Armata a II-a: „Viscolește. De trei zile și trei nopți, vântul suflă cu turbare, șuierând sinistru printre fagii rari și aruncă zăpada în ochi. În șanțuri, soldații luptă cu lopata ca să nu fie îngropați de zăpada care a nivelat terenul sub învelișul ei gros. De frig, s-au lipit spate la spate și stau așa, ghemuiți, dezmoțindu-se la căldura trupurilor lor, acoperite de uniforme zdrențuite, până ce zăpada, aruncată de vânt furios, le poruncește să pună din nou mâna pe lopată.

- continuare în pagina 5 -

Gheorghe Gheorghiu-Dej și „testamentul” său privind economia românească.

Contribuții documentare (1964)

Dr. Liviu ȚĂRANU

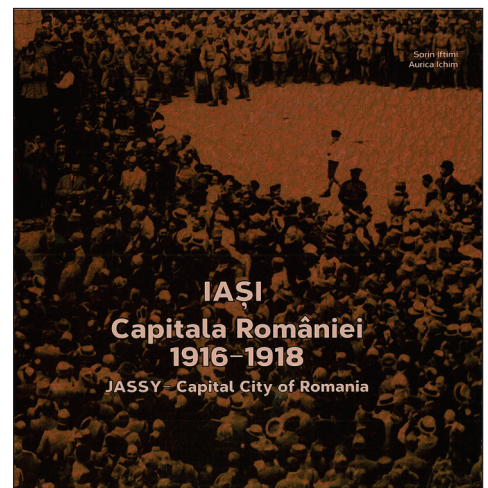
Atenția care se acordă în istoriografia românească perioadei comuniste a fost și este de mai bine de un sfert de secol la un nivel foarte ridicat. Însă, așa cum se întâmplă de obicei, nu toate aspectele complexe ale vieții sociale, politice, intelectuale etc. sunt tratate echilibrat, ba chiar există și multe goluri. Acestea sunt evidente, din perspectiva noastră, îndeosebi pe zona economică. Lipsesc de asemenea lucrări care să trateze exhaustiv biografiile celor doi mari șefi ai PCR, Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu.

- continuare în pagina 14 -

Reflectarea participării României la Marele Război în istoriografie și imagini de arhivă. Studiu de caz: Bârladul

Marcel PROCA

Participării României la Primul Război Mondial i-a fost consacrat un volum impresionant de studii istoriografice ce au vizat cu precădere prezentarea unor aspecte de istorie militară, economică, socială, sanitară sau de istoria relațiilor internaționale¹, avându-se mai puțin în vedere reconstituirea unor aspecte de istorie cotidiană a războiului și a societății civile².

Imag. 1

- continuare în pagina 9 -

Istoria Bârladului

(urmare din pagina 1)

Ținutul Bârladului cuprins între cele două râuri, Siretul și Prutul, delimitat natural de aceste două mari ape, de Dunăre la sud și de coasta Racovei la nord (înălțimile 480, 463, 484 m) formează o unitate geografică bine definită.

Teritoriul este format din două unități geografice distincte una de alta. Partea de nord cuprinde dealuri cu dosul larg boltit, adevărate platouri întinse, brăzdate de văi puțin adânci, acoperită odinioară de păduri seculare: vestitul codru al Ghenghii. Partea sudică, de la o linie ce trece prin Cozmești – Ungureni – Corod, cuprinsă între pârâul Gerul și Siret, aparține șesului ca o continuare a Câmpiei Române. Văile largi ale Siretului și Bârladului sunt însoțite pe alocurea de limanuri fluviale ale afluenților care vin din podiș. Documentele vremii fac mențiune de „lezerul cel mare al Bârladului, ce-i în gura Gerului” (doc. 1496 ianuarie 24).

Factorii naturali ai ținutului au fost prielnici așezărilor omenești din străvechi timpuri. Aici au găsit: pădurea care le dădea adăpost și hrană (vânat, păstorit, albinărit), sursele de apă potabilă; șesurile cu aluviunile lor și curăturile din codru au favorizat practicarea agriculturii; astfel se explică ființarea a numeroase sate.

În decursul anilor această regiune de care este legat orașul Bârlad și această populație numită berladnici și-a întins influența sa asupra unei regiuni cu mult mai întinse.

Istoria Bârladului nu se limitează numai la oraș, ci după cum vom arăta, ea a depășit cu mult marginile ținutului, ajungând până la Olbia de la gurile Niprului, iar toponimia arată numiri până în Bucovina și Podolia.

Pentru a cunoaște trecutul și când a luat naștere această așezare orășenească, numită Bârlad, trebuie să ținem seama de împrejurările și influențele istorice care au avut loc. Începuturile istorice ale orașului se pierd în negura vremurilor, iar populația, în decursul mileniilor, a suferit multe modificări, datorită infiltrărilor necontenite a multor neamuri. Din lunga conviețuire cu alte popoare, locuitorii au fost influențați în felul lor de viață, însă datorită numărului lor covârșitor, și-au păstrat limba, dovedind o mare vitalitate.

În evocarea trecutului, vom fi nevoiți a recurge la diferite citate din scrierile istoricilor contemporani cu evenimentele. Întâmplările descrise prin care au trecut locuitorii acestui ținut au ajuns până la noi prin descrierile lor. De aceea, vom semnală faptele de seamă din descrierile lor, care ne-au lăsat noțiuni luminoase despre traiul poporului nostru din cele mai vechi timpuri.

Numeroasele descoperiri arheologice au scos însemnate dovezi materiale și au demonstrat că teritoriul a fost locuit în permanență de o populație băștinașă. Istoricii dovedesc că regiunea a fost locuită de marea națiune a carpilor – populație străveche și statornică – o uniune tribală din neamul puternic al geților, care în repetate rânduri atac Imperiul Roman.

Prezența omului în acest ținut este pusă în evidență prin descoperirile paleolitice de pe terasele Bârladului din dreptul satului Banca, unde s-a găsit un fragment de lamă – silex din faza aurignaciană. În această fază, arheologii au depistat indicii că omul folosea cremenele cioplite.

Viața mai strânsă și mai încheagată din cadrul comunității de trib se reflectă prin așezarea de la Perieni, pe fundul văii Roșcanilor – aparținând epocii neoliticului vechi – unde s-a găsit o imensă cantitate de ceramică din vase sparte cu pictură ștearsă, unelte de silex și obsidian, figurine antropomorfe și zoomorfe, topor de piatră șlefuit în formă de calapod. Materialul

bogat aparține culturii Criș: orizontul cu „note muzicale” ce a fost stabilit pentru prima dată la Perieni. În viața materială a tribului se observă un progres tehnic în ce privește vasele de lut ars, care răspundeau unor nevoi de strictă necesitate: pentru păstrarea rezervelor de hrană și pentru apa de băut. Oamenii din această așezare aveau ca bază creșterea vitelor, vânatul și pescuitul și o agricultură rudimentară (săpăligă primitivă).

În așezările neolitice de la Obârșeni comuna Vinderei și Bârlălești comuna Epureni (la răsărit de oraș) s-au descoperit două sceptre de piatră.

Într-o etapă târzie a dezvoltării epocii neolitice – faza târzie a culturii Criș – este așezarea de pe locul zis „Trestiana” de lângă Bârlad (mai multe nivele), caracterizată prin locuirea în bordeie și locuințe de suprafață (nivelul superior), unde s-a aflat ceramică cu pleavă în compoziția pastei, reprezentări antropomorfe și zoomorfe, piatră cioplită și șlefuită. Tot aici s-a descoperit un depozit de obiecte de bronz (celt, fibulă, disc terminal) și de fier (două topoare plate cu aripioare laterale).

Descoperiri izolate de obiecte de bronz au mai fost făcute la Puiești, Ciurești și Cârja, iar preotul Ioan Antonovici (în anul 1910) a aflat în comuna Bogdana un toporaș, un vârf de săgeată și o fibulă, toate din bronz și trei topoare de piatră. La Banca – Ghermănești s-au găsit seceri de bronz.

În anul 1888 s-au găsit în orașul Bârlad, în malul râului din mahalaua Munteni, în dreptul caselor lui Stroe Belloescu, la capul de nord al punții, topoare de piatră și alte obiecte de piatră și lut, însă nu s-a valorificat descoperirea.

La comuna Bălăbănești, la punctul Mănăstirea Frumoasă, s-a descoperit un topor de bronz (celt) din epoca bronzului timpuriu – secolul al XIII-lea î.Hr.

Cercetări de suprafață s-au întreprins și la nord-vest de oraș, la punctul „Barajul Cuibul Vulturilor” unde s-a identificat o necropolă datând de la sfârșitul epocii bronzului, descoperindu-se vase de diferite forme și mărimi, cu ornamente.

Trecerea de la ultima etapă a bronzului spre epoca fierului este caracterizată prin Cultura Nouă, o perioadă de tranziție, care se face prezentă prin așezarea de la Bârlad – lângă fabrica de cărămidă a orașului. Aici s-a identificat un numeros material faunistic, ceea ce dovedește că ocupația de bază a populației era creșterea animalelor domestice: în primul rând cornutele, apoi ovicaprinele folosite pentru carne, lapte, lână și muncă și în al treilea rând calul ca animal de muncă. Oasele reprezentau o importantă materie primă pentru producerea uneltelor.

Prima epocă a fierului, denumită Hallstatt, este reprezentată prin „depozitul” de la Bârlad. Săpăturile au scos la suprafață urme materiale aparținând Hallstatt-ului timpuriu – secolul al IX-lea î.Hr. – și un vârf de teacă din bronz de la Varegi.

Pe înălțimea „Cetățuia” din Fedești comuna Șuletea (N.E. de Bârlad) peste o fortificație din epoca Hallstatt, s-a descoperit un castru roman de pământ, iar în interiorul incintei s-au găsit obiecte de fier, fragmente de ceramică hallstattiene, grecești și romane, și vârfuri de lănci romane.

A doua epocă a fierului, denumită Latène, prezintă o serie de trăsături speciale pentru populația autohtonă: pătrunderea și existența popoarelor migratoare a sciților și celților, precum și legăturile cu coloniile grecești de pe țărmul Pontului, în special cu cetatea Histria. Contactul cu aceste popoare influențează dezvoltarea social-economică a localnicilor și stimulează desfășurarea forțelor de producție prin introducerea noului

mijloc de schimb a monedei. Relațiile de producție gentilico-patriarhale slăbesc și se creează premisele unei societăți divizate în clase antagoniste. Răspândirea și generalizarea uneltelor de fier (brăzdarul și seceră) face posibilă trecerea la o agricultură propriu-zisă. Legăturile cu negustorii greci înlesnesc schimbul de produse locale (cerealele, vitele, peștele, mierea) pentru mărfurile grecești (ulei, vinuri, ceramică, felurite podoabe, stofe). Existența legăturilor cu coloniile grecești de pe țărmul Mării Negre este dovedită prin monedele descoperite la: **Epureni**, pe lângă obiectele de lux (brățări și fibule) s-au găsit și un număr de 76 imitații locale după tetradrahmele lui Filip II; **Bârlad**, descoperirea a două drahme ale cetății Histria; **Murgeni**, o tetradrahmă de argint de la Filip II și 6 imitații locale ale aceluiași rege; **Stăniliești** – Fălcu, monede dacice de argint, imitate după cele ale lui Filip II; **Băsești**, trei tetradrahme de argint, imitații după Alexandru cel Mare; **Oancea** – Covurlui, 4 drahme originale de argint de la Alexandru cel Mare, o drahmă de la Filip II și o drahmă imitație locală după Alexandru cel Mare; **Rădești** – Tutova, două monede de bronz; **Obârșeni** – Tutova, comunele Piscu, Poiana-Piroboridava, Găiceana – Tecuci și Garvăn – Dinogetia, monede ale cetății Histria; **Prisecani** – Tutova o drahmă histriană și la **Căbești** – Tutova 13 drahme (au fost 30).

Deosebit de tezaure, s-au descoperit pătrunderea a numeroase **amfore grecești**, la Fedești, Horga-Epureni = amfore **Thasos**; la Bârlălești amfore din **Rhodos**. Pe tot parcursul Bârladului s-au aflat numeroase ștampile de amfore tharsiene și monede histriene.

Către anul 300 î.Hr. o ramură **celtică**, atrasă de orașele grecești de la Marea Neagră, a coborât pe văile Prutului și a Nistrului și unele pătrunderi au avut loc pe la anul 280 î.Hr. în Moldova și spre Dunărea de Jos. Raporturile dintre populația locală geto-dacă și celții au fost de bună înțelegere, au trăit împreună și au fost influențați reciproc. Cultura celtică s-a manifestat în mod creator asupra ceramicii pictate, mult superioară față de a băștinașilor și a contribuit la răspândirea tehnologiei în metalurgia fierului.

Celții în înaintarea lor au împins pe **bastarni** – un neam germanic – pe care-i găsim așezați în nordul Moldovei și în Moldova de mijloc (istoricul Trogus Pompeius-Justinus și descoperirile arheologice de la Poieniești-Vaslui).

Izvoarele istorice aduc ca mărturie relațiile și legăturile ce existau între geții (tribul carpilor) din sudul Moldovei și grecii de pe țărmul Dobrogei. Raporturile dintre ei nu erau sporadice și se influențau reciproc; pe de altă parte, grecii aveau nevoie de cerealele care se scurgeau pe Siret și pe Prut, apoi spre țărmurile Pontului. Mărturie avem inscripția în piatră de la Histria (descoperită în 1959, tălmăcită și publicată de D. P. Pippidi), din a doua jumătate a secolului al III-lea î.Hr., a Sfatului și a poporului, prin care se acordă onoruri (cununa de aur la spectacole) solilor Diodoros, Pocritos și Clearchos, care înfruntând primejdii de tot soiul prin țară dușmană și dând dovadă de deplină răvnă, au adus înapoi 60 de ostatici și au convins pe **Zalmodecikos** să le restituie și veniturile cetății. Acest Zalmodecikos era un rege sau o căpetenie mai mare peste triburile de pe malul stâng al Dunării, prin părțile de sud ale Moldovei (probabil și nord-estul Munteniei).

În jurul anului 200 î.Hr., un alt decret al cetății Histria arată că tricii din sud-estul Dobrogei, de sub comanda lui Zoltes, venind să asedieze și să prade Histria, au fost îndepărtați prin intervenția lui Agathokles, fiul lui Antiphilos, care i-a oferit un preț de 600 de galbeni. Mai târziu, tricii, călcând jurământul și învoiala, dau năvală asupra Histriei și atunci histrienii se văd nevoiți a interveni la regele **Rhemaxos** și a-i cere sprijinul armat pentru a respinge pe Zoltes. Apelul histrienilor este făcut pe baza tratatului ce exista între ei și Rhemaxos, Agathokles convinge pe regele Rhemaxos să-i dea 600 de călăreți pentru respingerea agresiunii. Din această știre reiese informația

sigură că Rhemaxos stăpâna efectiv în stânga Dunării (prin părțile de sud ale Moldovei), fiind regele unei formațiuni politice a geților – o uniune tribală – care pe baza unui tratat politic își avea autoritatea și asupra cetăților grecești din Dobrogea, primea tribut și oferea protecție militară.

O altă știre, cam în același timp, pe la anul 200 î.Hr., după cum ne relatează istoricul Trogus Pompeius-Justinus, un alt rege geto dac, **Oroles**, ce stăpâna prin părțile sudice ale Moldovei, a purtat război cu bastarnii așezați în Moldova nordică și centrală. Bastarnii erau de neam germanic, emigrați din nordul Carpaților și prin Galiția, până în centrul Moldovei (Carpații nordici se numeau Carpații Bastarnici). Fiindcă supușii săi (ai lui Coroles) nu s-au luptat (fiind învinși), i-a pedepsit astfel: „ca pedeapsă pentru lașitatea lor, au fost siliți, din ordinul regelui, ca atunci când se culcau să-și pună capul în locul picioarelor și să facă servicii pentru femeile lor, care servicii de obicei li se făceau. Și situațiunea lor nu li s-a schimbat decât atunci când și-au spălat rușinea prin curajul dovedit în război”. Izvorul istoric demonstrează că geții erau autohtoni în Moldova sudică.

Un deosebit interes prezintă pentru noi și expediția lui **Iason**, pentru aducerea „lânii de aur”, unde amestecul de legendă din această expediție are și o parte de adevăr. Episodul cel mai interesant este faptul că argonauții au călătorit cu corabia lor pe Istru în sus, deci prin părțile noastre.

Călătoria argonauților conține unele detalii interesante, prin faptul că explică amintiri și fapte din legăturile străvechi ale elenilor cu teritoriul țării noastre. Factoria greacă de la Barboși era cunoscută încă din secolul al VI-lea î.Hr., iar Dunărea până la Troțuș era traversată neconținut în sus și în jos de negustorii greci. Prin mijlocitorii locali, acei **mixellenes**, grecilor li se deschidea drumul către țara agatârșilor, bogată în aur. Așa se explică mitul „lânii de aur”, care în realitate erau călătoria comercială, nu numai pentru căutarea aurului și a fierului, ci și a cerealelor, principalul scop economic al argonauților. Într-adevăr, călătoria conține și un sâmbure de adevăr vrednic de crezare.

„Documentarea arheologică arată că populația carpică a creat o cultură înfloritoare care își are rădăcini adânci în latèneul geto-dacic” (amintim ceramica – ceștile dacice). Așezări carpice s-au descoperit la Căbești, Bârlad, Banca, Liești, Ghidigeni. Populația trăia în bordeie și locuințe de suprafață și se ocupa cu agricultura.

Conviețuirea cu **sarmații** se reflectă în cultura carpică prin obiectele de podoabă (un șirag de mărgelă, o oglindă de bronz ș.a.) și multe vase sarmatice din lut lucrate cu mâna, găsite pe raza comunei Ciocani. Noi descoperiri sarmatice s-au făcut la Epureni, Șuletea, Ivești (Tutova).

Săpăturile arheologice din această regiune arată existența a nenumărate cetăți și așezări geto-dacice (sec. I î.Hr. – sec. I d.Hr.), reprezentate prin așezările fortificate de la Bârlălești, Lupești, Poiana-Tecuci, Barboși, Dinogetia, și prin așezările deschise de la Strâmba apus de Puiești, Dodești, Ghermănești, Cosițeni la confluența Zeletinului cu Berheciul, Stoișești, Țifu, Mălușteni, Tecuci, Brănești. Așezările aveau legături politico-militare și relații comerciale cu coloniile grecești de pe Pont; de aici se organizau expedițiile geto-carpice la sud de Dunăre, despre care vorbește poetul Ovidiu.

Numeroasele descoperiri arheologice demonstrează că sudul Moldovei – apărat prin așezările fortificate de la Tirighina-Barboși, Poiana-Tecuci și ulterior prin valul roman de la satul Traian pe Siret la Tuluțești pe Brateș – era angrenat în schimbul de mărfuri ce se făcea cu coloniile grecești de pe țărmul Mării Negre, se făcea o circulație intensă pe vechiul drum scitic, care pornea de la Olbia, trecea prin Basarabia și sudul Moldovei, pentru a se îndrepta spre Transilvania pe văile Siretului, Troțușului, Oituzului. Negoțul era profitabil, astfel se explică descoperirea tezaurilor monetare. Focarele de

civilizație greacă au influențat dezvoltarea social-economică și culturală a localnicilor.

Înflorirea culturii geto-dacice duce la formarea de centre economice și politico-militare amintite și de Claudius Ptolemaeus. Se remarcă cetățile dacice de la Brad comuna Negri, Pânțești, Cosițeni-Brăhășești, Petrodava, Tamasiada, Dinogetia. Populația autohtonă de pe aceste meleaguri a întreținut un schimb viu de produse cu lumea din afară, având contact direct cu cetățile grecești din Dobrogea, cu lumea macedoneană și apoi cu romanii. Moneda a înlesnit și extins relațiile de schimb: monedele lui Filip II (359-336) și ale lui Alexandru cel Mare (336-323 î.Hr.) au servit și ca modele pentru imitarea tetradrahmelor grecești. Faptele sunt confirmate prin monedele găsite în diferite tezaure.

Romanii, încă de pe timpul lui August, au dus o politică de încercuire a Daciei, fie prin atragerea regilor clientelari ai popoarelor din apusul și răsăritul Daciei în sfera de influență romană, fie prin specularea rivalităților lăuntrice ale acestor popoare. Pe de altă parte, Dacia nu încetău de a se amesteca în războaiele civile ale Romei (dintre Caesar, Octavianus și Antonius = vezi Dio Cassius II).

Începutul penetrației romane, de natură pur civilizatoare, în Dacia, este fixat încă de pe la anul 200 î.Hr., prin acei cetățeni romani așezați pentru negoț, și adoptarea limbii latine, folosită de unii autohtoni în actele de comerț.

Drumul pe malul Siretului și al Troțului, care făcea comunicația între Moesia Inferioară și Dacia Orientală era din timpurile anteromane foarte frecventat și populat (Diploma militară a împăratului Domițian din anul 92 d.Hr. dată unui veteran din flota Moesiei, găsită la Brețcu).

În cele din urmă, sub împăratul Traian, Dacia este cucerită de romani, și teritoriul Moldovei de sus, care făcea legătura dintre Transilvania și Dunăre este încorporat Imperiului Roman. Motivele care au dus la această anexiune erau de natură atât politică, cât și de natura stratego-militară. Se întărește castrul de la Barboși, unde era o flotă imperială și se construiesc valurile de apărare (limesul).

Pentru siguranța acestui spațiu, care era necesar comunicațiilor, romanii iau măsuri de pază și întrețin în permanență detașamente de trupe: **Legiunea I Italica** la Barboși și un efectiv al trupei auxiliare „**Cohors I Hispanorum veterana equitata**” din Moesia Inferioară, la Piroboridava-Poiana pe Siret. Papirusul – pridianum – latin găsit în Egipt și publicat de **Arthur S. Hunt**, aduce noi dovezi în susținerea acestor fapte.

Documentul – **papirusul Hunt** – ne arată că din regiunea Dunării de Jos, se strângea în mod regulat, la anumite termene, aprovizionarea cu grâne – **annona** – care erau trimise la Roma (fiind lipsă, din cauza crizei agricole din Egipt) și se făcea recrutări de soldați din acest teritoriu. Necesitățile – dată fiind bogăția agricolă și transporturile – au dus la anexarea acestui teritoriu.

În ce privește datarea acestui document, păreri sunt împărțite: A. Hunt și G. Cantacuzino afirmă că documentul datează din anii 110-117 d.Hr., J.F. Gilliam din anul 105 d.Hr.; Ronald Syme din anii 105-108 d.Hr.; Robert O. Fink și Radu Vulpe din anul 99 d.Hr. – cei mai mulți istorici îl datează din timpul lui Traian. Pentru noi, dovada certă este faptul că sudul Moldovei de Jos aparținea de Moesia Inferioară și că din acest ținut se făcea aprovizionarea cu grâne și se recruta soldați. Teritoriul a fost anexat după terminarea războaielor dacice, cum dovedesc descoperirile arheologice și ultimele cercetări făcute de istoricul bulgar **B. Gerov**, pe baza diplomei din 13 decembrie 140 descoperită la Palamarca – Bulgaria.

Menționăm și localitatea **Paloda** din Claudius Ptolemaeus, care se fixează undeva în Moldova sudică, aproape de Siret, și care a fus la o serie de discuții în ce privește localizarea ei.

Heinrich Kiepert afirmă că pe locul ruinelor de la Barboși ar fi fost Paloda, pe care Ptolemaeus o fixează pe Siret în fața Dinogetiei.

Cu această ocazie se organizează din nou vechiul drum de pe valea Siretului, care ducea la Brețcu în Transilvania și se fac puncte de apărare ale drumului la Brețcu, Poiana, Barboși. De asemenea se ridică valurile de apărare în scop strategic: de la satul Traian pe Siret, la Tuluțești, pentru apărarea castrului de la Barboși și teritoriul comunal Șendreni; și alt val roman de la Ploscuțeni pe Siret, prin Toflea, Tecucel, Țigănești pe Bârlad, pentru apărarea graniței dinspre nord a Moesiei Inferioare.

Afirmația lui **Vasile Pârvan**, că valul lui Traian de la Tuluțești a fost construit de romani, este confirmată astăzi, prin descoperirea din comuna Vânători (la sud de Tuluțești) a „**două miliarii**” – pietre masive utilizate pentru marcarea distanțelor, similare bornelor kilometrice de astăzi. Unii istorici, și Alexandru Philippide, au atribuit construirea primului val de pământ lui Athanaric regele vizigoților, ca fiind îndreptat contra năvălirii hunilor, la anul 375, bazați pe scrierile lui **Ammianus Marcellinus**, „*a supericiliis Gerasi fluminis ad usque Danubium, Taifalorum terras praestringens, mures altius erigebat*”. Spusele lui Ammianus Macellinus se dovedesc neîntemeiate: expresia „de la malurile râului Gerasus până la Dunăre” este greșită deoarece pe teren nu se indică vreun val de pământ **de la Siret la Dunăre**. Inscricțiunile găsite aici dovedesc existența romană: monumentul „Rundacio” închinat zeului Hercule Biruitorul, găsit la Șendreni; fragmentul unei plăci de piatră în onoarea împăratului Hadrian din Castellum roman de la Barboși; și inscripția dedicată din partea lui Cornelius Firmus centurion în Legiunea I Italica la anul 161-169 d.Hr., găsită la Gherghina-Barboși.

Monedele găsite în regiunea Bârladului atestă că între populația locală și lumea romană exista o legătură comercială încă înainte de războaiele lui Traian: la Rădeni comuna Dragomirești, de pe pârâul Tutova, s-a descoperit un denar de la Vespasian (69-79 d.Hr.). Activitatea economică între producătorii locali și comercianții transportatori se intensifică și este atestată prin tezaurele de monede de la Bârlad, Schineni, Plopana, Barboși, îngropate în timpul lui Commodus (180-192 d.Hr.).

În secolele II-IV d.Hr. teritoriul Moldovei de Jos era stăpânit de tribul carpilor – din neamul geților – cu o cultură geto-dacică fiind influențați de civilizația romană și bine organizați, datorită cunoașterii desăvârșite a obiceiurilor și a limbii romane. Scriitorii îi plasează la vest de Prut și aproape în toată Moldova (Strabon), alții între Siret, Prut și Nistru, iar V. Pârvan bazat pe descoperirile arheologice și pe mulțimea lor, îi arată ca o mare națiune și-i situează de la Vistula și munții Carpați, până la gurile Dunării și Niprului.

Carpilii erau unul din triburile dacice libere, nesupuse romanilor și erau un factor de durabilitate a autohtonilor. Istoricul **Zosimos** îi numește *καρποδαί* = carpodaci, de la ei s-au numit munții Carpați „*Καρπάτης Όρος*”, citat și de Ptolemaeus.

Istoricul Iordanes caracterizează pe carpi ca o seminție totdeauna gata de război și adeseori primejdioși pentru romani „*genus hominum, ad bella nimis expeditum qui saepe fuere Romanis infesta*” (Getica, XVI, 91).

Toate expedițiile romanilor contra carpilor sunt zadarnice și mulțimea lor parte nesfârșită; ei erau un adevărat flagel pentru provinciile romane de la Dunăre (V. Pârvan, *Getica*).

Istoricul Zosimos menționează că neamurile acestea nu lăsau nici o parte scutită de pustiiri și jefuiau totul. Inscricțiunile nu încetează de a-i menționa și leacul pentru îndreptarea acestei boli cronice, a frontierei romane – după cum se exprimă V. Pârvan – este colonizarea, la care recurge romanii.

CENTENARUL UNIRII

- urmare din pagina 1 -

Din când în când, o privire îngrijorată peste nămeții de zăpadă, la vecinul hain de peste drum. Nici o mișcare aici; dușmanul duce și el aceleași necazuri. Viscolul a potolit urile și un armistițiu tacit s-a încheiat între cele două tabere vrăjmașe, sub binecuvântarea urgiei vremii. În bordeiele din spatele frontului, vântul întoarce fumul pe coșuri, zăpada căzută pe horn stinge focul în vatră, nămeții astupă intrările. Bordeiele sunt înghețate, pline de fum și de șobolani. Soldații, răzbiți de gerul sau de udătura din tranșee, n-au chip măcar aici să se dezmoștească, să se usuce și să se odihnească. Cărările sunt nămețite, corvezile nu se mai pot face regulat, hrana ajunge greu la liniile din față și, când ajunge, pâinea e așa de înghețată, încât soldatul se întrebă dacă nu e mai bine s-o arunce dușmanului prin gura tunului, în loc de ghiulea.” (Kirilțescu, op. cit., p. 42)

Am insistat asupra acestui sumbru tablou pentru a sublinia, încă o dată, patriotismul și spiritul de sacrificiu al soldaților români din Armata a II-a care, înfruntând acest întreg cortegiu de lipsuri, au rămas pe poziții, păstrând o extraordinară linie de rezistență. Generalul Averescu și-a dispus forțele pe un front în care acestea se intercalau cu unitățile armatei ruse. Punctul cel mai de nord al frontului românesc era la Vatra Dornei, iar la sud se afla pe malul Siretului, până la vărsarea lui în Dunăre. Acest aranjament pe poziții urmărise scurtarea, pe cât a fost posibilă, a frontului. Forțele ruso-române înșirate de-a lungul acestui front constau în 32 divizii de infanterie, 13 de cavalerie și 3 brigăzi. Ca unități românești aparținând Armatei a II-a erau 6 divizii de infanterie, două brigăzi de cavalerie și una mixtă. Inamicul avea 38 de divizii de infanterie, 8 divizii de cavalerie și două brigăzi. Armata a II-a ocupa un front de 35 de kilometri între Armatele a IX-a și a IV-a rusă. Trupele românești erau comandate, pe lângă generalul Averescu, de Eremia Grigorescu. S-a subliniat faptul că majoritatea trupelor ruse erau comandate de generalul Mannerheim, de origine finlandeză, care va juca un mare rol în al Doilea Război Mondial. Să mai amintim și că unitățile militare românești, atât de eficiente în luptă, aveau, de fapt, efective foarte mici. Uneori vorbim de regimente numai cu numele.

Singurele lupte mai importante în această perioadă au fost cele de la cota Momâia, unde au fost implicate trupe române și rusești, dar, cu tot efortul depus în primul rând de români, rezultatul este incert. Spre sfârșitul iernii are loc un eveniment care, deși nu a avut urmări deosebit de importante, a creat o situație stânjenitoare pentru armata română. Colonelul Alexandru Sturdza, fiul unui fost prim-ministru, ginere al atât de importantului om politic Petre Carp, a înfăptuit un act de trădare. Admirator al Germaniei, unde se pregătise ca ofițer, devenind un militar deosebit de capabil, a dorit să treacă de partea inamicului și să atragă în acest act de trădare cât mai mulți români. Comandant de brigadă în Munții Vrancei, devenise deja suspect pentru niște retrageri nejustificate. Apoi, accentua de fiecare dată superioritatea militarilor germani și mereu sublinia starea tot mai proastă a trupelor rusești. Pentru a-și acoperi actele sale incipiente de trădare, simțind că este bănuțit, îl acuză pe nedrept pe locotenentul Ciulei, care părăsise opoziția cu unitatea sa, iar acesta fu condamnat la moarte și executat. Ajuns comandant de divizie și simțindu-se încolțit, Sturdza trece linia frontului și se alătură germanilor. Nu a fost prea bine primit, deoarece germanii nu au apreciat actul său de trădare, dar totuși au încercat să se folosească de el. Sturdza s-a angajat să formeze chiar o nouă armată română cu prizonierii aflați la germani. A convins un număr dintre aceștia să se ducă și să răspândească manifeste în rândul militarilor aflați în tranșee. Iată cum suna unul dintre acestea: „*Ostași români, credem că vă este cunoscut că o mulțime din camarazii voștri de pe tot front au urmat sfaturile noastre, trecând la noi și, după cum le-am promis, acum se află acasă, în toată libertatea, muncind pământul lor ca și în timp de pace. Toți au fost încântați de bogăția și ordinea ce domnește în teritoriul ocupat. Gândiți-vă la iarna bătând înaintea ușilor, cu frigul, mizeria, foamea și bordeiele de care vă aduceți aminte că iarna trecută ați murit cu miile. Sau e mai bine să fiți fericiți lângă nevestele, frații, copiii și părinții voștri, trăind o viață regulată, mai bine ca în timp de pace? Țăranul român n-a avut niciodată atâția bani ca în timpul de față de care, că tot ce muncește, îl și plătește cu prețuri bune, neavând să lucreze numai pentru boieri. Să nu vă fie teamă*

de pedeapsă după război, deoarece guvernul de astăzi n-are să mai existe, ci un guvern care vă va apăra. Deci grăbiți-vă a veni cu toții înainte de a fi prea târziu. Patrurile noastre fiind înștiințate, nu vor trage asupra voastră. Soldații germani care vă vroiesc binele.”

Deci, după cum vedem, un îndemn la dezertare și trădare, alături de promisiuni generoase. Ce s-a întâmplat, însă? Românii trimiși să ducă manifeste au trecut frontul, s-au predat comandanților români și le-au dat manifestele care, bineînțeles, nu au mai fost difuzate. Au dat, astfel, dovadă de un înalt patriotism și au dejucat proiectul german. Totodată, a avut loc un al doilea act de trădare, care nu a fost dus, însă, până la capăt. Colonelul Creinicianu, comandant al Regimentului 25 din Vaslui, a încercat și el să treacă linia frontului. Când a vrut să iasă din teritoriul controlat de români, ordonanța sa, care i-a înțeles intenția, l-a arestat, fapt aproape fără precedent în istorie, și l-a readus în liniile românești, predându-l celor în drept. Creinicianu a fost condamnat la moarte și împușcat chiar de soldații vasluieni aflați sub comanda sa. Emoționant este faptul că președintele Curții Marțiale a fost chiar tatăl său, generalul Creinicianu, erou al Războiului pentru Independență de la 1877. Ceilalți membri ai Curții Marțiale ar fi vrut, poate, să dea o sentință mai blândă, însă generalul a considerat că fiul său, care și-a trădat patria, trebuie să fie executat. Este un exemplu extraordinar de patriotism, care ar trebui să fie cunoscut de toți românii. Se fixase și o zi, cea de 11 februarie, când, după calculele germane, pe baza promisiunilor lui Sturdza, o mulțime de români ar fi trebuit să treacă de partea nemților. Dezertorii doriți erau așteptați la Soveja, cu o primire triumfală. Dar, în loc de români trădători, germanii au primit un puternic bombardament de artilerie.

Înainte de bătălie de la Mărășești a fost proiectată o ofensivă în zona Nămoloașă de pe Siret, localitate cunoscută pentru fortificațiile de acolo și, mai ales, pentru faptul că mai târziu s-a răsturnat acolo, pe Siret, un pod plutitor pe care se afla o întreagă nuntă, toți participanții murind înecați. Situația frontului era, în general, aceeași dinainte, cu deosebirea că Armata a II-a, comandată de generalul Christescu, se afla și ea pe poziții după retragere, la răsărit de Siret. Trupele inamice, constituite în două grupuri,

Rohr și Gerock, rămăneau superioare din punct de vedere numeric. Trupele române se bucură de aprecieri deosebite chiar din partea generalilor ruși, îngrijorați de starea de spirit din rândul celor pe care îi comandau: „*Dorința adevărului mă face să constat că, în această vară 1917, infanteria română este superioară celei ruse*”. Nimeni n-ar fi putut afirma, înaintea unui atac, că rușii vor porni ori nu. Vecinătatea românilor, la un atac dat în comun cu Armata a VI-a rusă, prezintă avantajul de a da rușilor pilda antrenantă a unui atac energic. Comandamentele rus și român lucrau la un plan de ofensivă care este mereu amânat. La o întâlnire a celor mai înalte autorități militare române și rusești, Averescu propune un plan de atac spre Transilvania, care nu este admis, însă. Se aprobă, atunci, atacul în direcția Nămolosa – Râmnicu Sărat. În acest caz, rolul principal urma să îl aibă Armata I, refăcută și proaspăt intrată în luptă. Atacul trebuia realizat în cooperare cu Armata a II-a română și Armatele a IV-a și a IX-a rusă. O altă armată rusă, a VI-a, urma să acopere manevrele celorlalte armate. În legătură cu evenimentele prezentate acum, reamintim trădarea lui Sturdza și învinuirea nedreaptă adusă locotenentului Ciulei. În culegerile de folclor din județul Vaslui l-am întâlnit la Avrămești, comuna Voinești, pe un veteran din Primul Război Mondial, Filipescu Alexandru, de la care am auzit un cântec despre locotenentul Ciulei:

*„Pe șoseaua ce pornește
Din Bacău înspre Carpați,
Pe zăpadă greu pornește
Un convoi trist de soldați.
Toți cu fețele măhnite
Și pe frunte au un nor:
Au ordin să-l execute
Pe un camarad de-al lor.
El mergea cu fruntea sus,
Tot drumul nimic n-a spus,
Dar deodată se oprește
Și, scoțând din buzunar,
Un portret al maicii sale,
Tot ce avea la el mai scump,
La un camarad îl dă
Și de el că se rugă:
„De te duci cumva pe acasă
Spune-i mamei bun rămas.
Căci la marginea din sat
Eu sunt mort nevinovat.”
La tulpina cea de tei
Zace corpul fără viață
Al sărmanului Ciulei.
De la Cartier pornește
Un soldat în fuga mare
Și pe colonel vestește
Că Ciulei e grațiat.
Ce folos că e-împușcat
Și e mort nevinovat.”*

Încep luptele la Mărășești

Ziua de 6 august are cele mai bogate semnificații pentru noi, românii, dar și pe plan internațional. În primul rând, 6 august este ziua Schimbării la Față și, totodată, începutul bătăliei de la Mărășești, deci începutul unei noi schimbări, iar pe plan internațional, 6 august este o zi neagră. La această dată a fost aruncată prima bombă atomică asupra Japoniei. Totul a început în noaptea precedentă, prin obișnuita pregătire de artilerie din partea germanilor. Vizate au fost trupele rusești, dar și pozițiile românilor de peste Siret. N-au ajuns obuzele și proiectilele obișnuite, s-au adăugat și gazele asfixiante. Violența deosebită a bombardamentelor avea ca scop spargerea frontului, așa că, în dimineața zilei de 6 august, infanteria germană se năpustește asupra liniilor rusești, iar rușii, după cum se obișnuiseră deja, încep să se retragă. O parte dintre ei trec peste Siret, pe un pod de vase pe care îl vor distruge. Astfel, germanii nu reușesc să forțeze râul Siret, victoria lor fiind, totuși, parțială, deși teoretic erau învingători. Un comentator rus considera că felul în care au acționat rușii ar fi fost „*cel dintâi act de lașitate săvârșit de trupele rusești pe frontul român*”, ceea ce este o exprimare blândă, deoarece astfel de acte au mai avut loc și, mai ales, vor fi urmate de multe altele. Aflați în această dramatică situație, rușii cer, sperați, ajutorul românilor. Generalul Christescu trebuie să treacă forțele Armatei I de pe malul stâng pe cel drept al Siretului, era vorba de Divizia a 5-a. Militarii acesteia încep marșul în avangardă, fiind Regimentul 32 Mircea, unitate care se va distinge și în multe alte lupte, inclusiv în cele din al Doilea Război Mondial. Ciudat era faptul că înaintarea acestora era împiedicată de rușii fugari, care nu puteau fi opriți în nici un fel în manifestările lor de lașitate. Cei din Regimentul Mircea reușesc, totuși, să ajungă pe pozițiile preconizate, în felul acesta atenuând defecțiunile datorate „aliaților” noștri. Împreună cu alte unități din Prahova și din Râmnicu-Sărat, conduse de generalul Greceanu, românii își întăresc pozițiile și, sprijiniți de artileria aflată, încă, pe malul stâng, reușesc să se impună în teatrul de război. În zona respectivă, apărata eroic de români, practic se juca soarta țării. Având în vedere situația creată, Machensen este obligat să renunțe la planul său inițial de forțare a râului Siret, Divizia a 5-a română provocând mari pierderi germanilor. Bineînțeles, atacurile inamicilor continuă, sprijinite puternic de artilerie și, prin descoperirea unui punct vulnerabil, adică locul unde se aflau rămășițele Diviziei a 4-a rusă, reușesc să creeze o spărtură temporară. Luptele

devin din ce în ce mai intense, puternica artilerie germană creează o atmosferă apăsătoare, pierderile sunt din ce în ce mai mari. Totuși, unitățile de rezervă reușesc să păstreze echilibrul inițial. Datorită căldurii înăbușitoare, la care se adaugă și efectul atât de periculos al gazelor lacrimogene, românii aruncă o parte din îmbrăcăminte și căștile de metal. Ca de obicei, și în situațiile cele mai dramatice, apar nuanțe umoristice: în cămăși, cu mâncile suflecate și cu capetele goale, soldații români se reped la contra-atacurile cu baioneta: „*Germanii rămân surprinși la neașteptata apariție: veterani care au luptat în colonii lămuresc pe camarazii lor că au fost atacați de soldați africani...*” (Kirițescu, op. cit., p. 22)

Alt punct fierbinte va fi satul Doaga, devenit țintă a bombardamentului de artilerie și supus unui atac al infanteriei germane, atac respins, însă, de români. La un moment dat, totuși, atacurile generalului Morgan duc la decimarea Regimentului Mircea, din care rămân abia câteva sute de oameni, ce reușesc să se concentreze într-o pădure de pe malul Siretului. Dușmanul înaintează câteva sute de metri, cu mare greutate, deoarece unele unități românești dovedesc un mare spirit de sacrificiu, oprind, prin jertfa lor, o înaintare inamică mai semnificativă. Situația este tot mai gravă pentru noi, mai ales în zona satului Doaga. Intervine, însă, artileria română și, ca de obicei, după focul de baraj urmează atacul la baionetă, care provoacă mari pierderi dușmanului. Germanii sunt, ca de obicei, perseverenți și, cu toate pierderile, reușesc să ocupe satul Doaga, obiectivul principal al atacului. Pierderi au fost și la noi, și la inamici, într-un număr copleșitor. Într-un raport german, situația este prezentată astfel: „*La 7 august, rezistența germană s-a întărit. Puternice forțe dușmane au fost aduse în marșuri grăbite la locul spărturii, pentru a îndigui înaintarea noastră și a întări rezistența rusă. În contra-atacuri puternice, executate după părerea infanteriei noastre, cu un avânt strălucit, românii încearcă să repare eșecul rus din ajun.*”

Analizând consecințele luptelor din primele două zile, pe 8 august, Machensen dorește să schimbe direcția de atac și pentru aceasta caută, în primul rând, sectorul ocupat de ruși, unde consideră că succesul este asigurat. În felul acesta, Machensen se hotărăște să evite pe români, care opuneau o rezistență dărză, și să-i atace pe ruși, aceștia fiind dispuși, de cele mai multe ori, la retrageri. Pentru a se putea opune cu mai multă eficiență, românii își concentrează trupele și le așează pe poziții mai favorabile. Prima parte a zilei cunoaște obișnuitele bombardamente,

atât din partea română, cât și din partea germană. Încep atacurile, toate astea ajungând până la rețelele noastre de sârmă ghimpată, cele mai mari pierderi având, însă, Divizia a 76-a germană, supusă barajelor de foc, realizate de artileria și de mitralierele noastre. Dar, așa cum gândise de la început Machensen, sectorul rusesc al frontului, acoperit de două divizii, a suferit pierderi uriașe. Sunt pierdute mai multe sate, iar numărul morților dintre ruși îi uimește pe germani, care numai într-o singură locație trebuie să îngroape 800 de cadavre. Urmează noaptea 8-9 august, care nu a fost deloc liniștită, artileria fiind activă în permanență. Succesul german de pe sectorul rusesc al frontului nu a putut fi exploatat așa cum ar fi dorit inamicul. Pe 9 august intră în luptă și austro-ungarii, loviturile acestora îndreptându-se tot către ruși. Însă în foc intră și Divizia a 9-a română, care înlocuiește ce mai rămăsese din Divizia 71 rusă. Pentru dușman a fost o surpriză neplăcută: rușii lăsaseră zona fără întărituri, românii trebuind să suplinească tot ceea ce nu făcuseră aceștia. Un avantaj pentru noi era și prezența unor comandanți de valoare, generalii Razu și Scărișoreanu, moralul era deosebit de ridicat, toți militarii români erau convingși de gravitatea situației și de faptul că trebuie să lupte până la jertfa supremă. Considerându-se, ca de obicei, că cea mai bună apărare este atacul, Christescu, împreună cu generalul rus Ragoza, plănuiește câteva acțiuni ofensive care au fost, însă, amânate deoarece nu aveam destulă artilerie care să susțină acțiunile infanteriștilor. Germanii se pregăteau și ei de atac, recurgând la obișnuita pregătire de artilerie, în duel cu cea realizată de noi și de ruși. Pornesc și un atac, însă au surpriza neplăcută ca în pozițiile pe care le știau ocupate de ruși să fie întâmpinați de români, care rezistă și chiar contra-atacă. Atunci dușmanii caută noi puncte de străpungere, neținând cont de marile pierderi. Găsesc un sector în aripa noastră stângă unde, profitând de superioritatea lor numerică, reușesc să realizeze înaintarea și să se întărească pe o nouă poziție. Pe aripa dreaptă a Diviziei a 9-a începe o retragere în debandadă a rușilor, ceea ce înseamnă că frontul nostru suferise două spărături. Colonelul Stan Poetas, viitor general, dovedește o mare prezență de spirit și un curaj însuflețitor pentru toți militarii români. Exemplul său este urmat și de alți ofițeri, unii dintre aceștia pierzându-și viața în fruntea soldaților, dovedind un avânt extraordinar, respingând pe germani și făcând, chiar, prizonieri. Iată un exemplu concret de eroism: „La stânga, în golul dintre sectoarele Regimentelor 34-36 se avântă celălalt batalion de rezervă, Regimentului 34.

Ca și tovarășii lor din dreapta, soldații înaintază cu elan prin ploaia de gloanțe și grenade. Ofițerii sunt în cele dintâi rânduri, îndemnând trupa prin exemplul lor, înflăcărand-o prin entuziasmul și disprețul lor față de moarte. Ei cad unul lângă altul. Din întreg batalionul rămâne numai un ofițer; comandantul însuși, maiorul Ghiorghiu, a căzut rănit. Toate trei batalioane ale Regimentului 34 sunt acum pe o linie ce înaintază în luptă aprigă. Dușmanul e scos din pozițiile noastre, unde se instalase, și gonit dincolo din tranșeele din care ieșise din atac.” (Kirițescu, op. cit., p. 98).

Și în celelalte sectoare au loc evenimente asemănătoare, ofițerii sunt mereu în frunte, înfruntă în permanență moartea, încurajându-și, astfel, în cel mai înălțător mod soldații din subordine. Este o zi grea pentru armata română, comandanții sunt obligați să recurgă la mijloace de apărare, uneori terifiante, cum ar fi ridicarea unui parapet ocrotitor din cadavre ale camarazilor morți. Practic, atacul general a fost oprit, dar cu pierderi imense, mai ales din rândul ofițerilor. Sunt situații concrete care contrazic întru-totul colomniile proferate de istoricul Lucian Boia la adresa corpului de comandă românesc. 9 august a fost o zi grea, cu mari pierderi, dar și cu dovedirea unei mari puteri de rezistență românești. Istoricul Manuel Stănescu remarcă un episod ciudat petrecut în ziua de 9 august. Un regiment austro-ungar, format cel mai mult din rezerviști cehi, prezintă situația cel puțin stranie a dispariției a 2.500 de oameni care, probabil, au dezertat. Se subliniază marile pierderi din timpul bătăliei, care a constat atât din momente de rezistență, dar și din contra-atacuri. Evenimentele au fost, ca de obicei, reprezentate și în folclor. Iată un cântec cules, ca și altele pe această tematică, din Odaia Bursucani:

*„În luptele din Mărășești
Îți era groază să privești
Trei divizii românești
Și treisprezece nemțești.
O, bravul, românul,
Bine mai trăgea cu tunul.
Iar cu pușculița lui
Lovea-n capul neamțului.
Și-am zis: Verde de cicoare,
În luptele de la Răzoare,
Acolo e marea jale.
Nemții frontul că ne rupse
Și pe gânduri că ne puse.
Noroc de biata rezervă,
Că ea ne putea scăpa.
Noi pe nemți că i-am învins
Și pe fugă că i-am pus.
Mareșalul Machensen,
Cum fugea, fugea oftând,
Căci armata o pierduse,
Planul nu îi izbutise.
De la Mărășești la Focșani,
Numai taberi de dușmani.”*

Mărășești, în focul luptelor

Pe 10 august, generalul Scărișoreanu reușește, cu ajutorul rezervelor, să refacă linia de luptă. O situație deosebit de grea era la Divizia a 5-a, unde fuseseră cele mai mari pierderi, dar intră în luptă și Divizia a 13-a română, care a trecut Siretul și se afla în preajma Mărășeștilor. Comandantul Christescu rămâne la convingerea că o contra-ofensivă este absolut necesară pentru reglementarea situației, deși trupele sale erau oboseite până la epuizare și suferiseră pierderile despre care am vorbit anterior. Pe lângă duelurile obișnuite de artilerie, de data aceasta intervin în luptă și mijloace mult mai moderne, aparatele de zbor, de o parte și de alta. Totodată, însă, și inamicul se pregătea de atac. Primii se ridică din tranșee ultimii militari rămășiți din Regimentul 34, dar, când se apropie de tranșeele dușmanilor, observă că rușii, care trebuiau să le asigure flancul, nu se mișcaseră deloc. De asemenea, o parte dintre camarazii lor n-au putut să îi susțină, datorită perdelei de foc a inamicului. Cade comandantul, apoi alți ofițeri, la fel un căpitan francez consilier. Un alt batalion ia locul primilor atacatori. Se pare că, în general, atacul a fost făcut prea devreme, după cum își exprimă părerea unul dintre coloneii aflați în luptă. El cere o amânare, dar comandantul corpului de armată consideră că aceasta ar fi un semn de lașitate și consideră că infanteria „nu trebuie să știe ce sunt mitralierele”, repetând ordinul de atac. Din păcate, ceea ce prevăzuse comandantul regimentului se adevărește, pierderile noastre sunt foarte mari și se petrece un fapt inedit. Văzând mulțimea de vieți secerate, comandantul regimentului, cel care, de fapt, ar fi vrut să amâne atacul, se așează în genunchi și se adresează soldaților cu: „Iertați-mă, fraților”. Este de ajuns să spunem că pe câmpul de onoare zăceau, deja, 16 ofițeri și 500 de soldați români. Singurul rezultat a fost atingerea râului Șușița, peste care nu s-a putut trece. Cele mai cumplite pierderi le-a avut Regimentul 34 Constanța (ce se refăcuse în județul Vaslui, în comuna Poienești), care a trebuit să fie retras din front. Din 3000 de oameni, rămăseseră numai 200 de soldați și 7 ofițeri. Un punct important pentru întreaga desfășurare a luptelor era satul Doaga, ocupat de dușmani și fortificat de aceștia. Două regimente românești încearcă să recupereze localitatea printr-un atac frontal. Focul inamicului este, însă, extraordinar de puternic, deși unele cuiburi de mitralieră fuseseră distruse de tunurile noastre de câmp. Primele valuri de infanteriști români sunt, practic, decimate. Un regiment de vânători

încearcă un nou atac din partea de vest și obține, la început, mici succese, reușește, chiar, să pătrundă în marginea satului. Eroismul este însoțit, însă, de noi pierderi masive, dar entuziasmul rămâne același, chiar cei grav răniți se ridică de pe târgile în care erau transportați și caută să îi însuflețească pe ceilalți. Totul a fost, în această zi nefastă, zadarnic, satul Doaga nu a putut fi eliberat.

Un aspect al tragediei suferite de români este foarte impresionant. Când comandantul ordonă retragerea, vede că nu mai era cine să execute mișcarea, luptătorii cu armele în mâini zăceau pe pozițiile înaintate pe inamic. Ziua a fost favorabilă germanilor și austro-ungarilor, care au obținut noi succese, mai ales în zonele „apărute” de ruși. Linia frontului a fost, astfel, împinsă spre nord, flancul românesc fiind puternic amenințat. Desigur, dușmanii își planificaseră exploatarea la maximum a succeselor obținute. Ziua de 11 august, ca fiecare din cele precedente, va avea cronica ei de război. Generalul Christescu își propune o înaintare a frontului pentru a-l fixa pe linia Șușița Seacă, fixându-și puncte de atac în urma cărora să realizeze o nouă linie de înaintare. În acest scop sunt aduse noi rezerve pentru completarea unităților greu încercate. Pe frontul Diviziilor 5 și 9 române, cu un sprijin ipotetic, în flancul drept, din partea diviziilor ruse, este preconizată o acțiune ofensivă, dar, în același timp, încurajați de succesele obținute în ziua precedentă, germanii pregăteau, și ei, o acțiune asemănătoare. În prealabil, au concentrat mai multe mari unități, asigurându-și superioritatea numerică. Ca de obicei, primul atac a fost efectuat asupra trupelor rusești. În sectorul românesc se efectua lupta de artilerie, ca pregătire pentru atacul infanteriei. Românii erau încurajați și de sosirea unor trupe rusești de cavalerie, deoarece se considera că aceste unități de elită nu se vor retrage în debandadă, ca infanteriștii. Cu opt minute înainte de preconizatul atac, comandantul Diviziei a 9-a române află că rușii din flancul drept au fugit deja, o fugă inexplicabilă, deoarece germanii abia începuseră să atace. Deci nu era vorba de luptă propriu-zisă, ci de hotărâri ale sovietelor soldățești care, în unele unități, trecuseră, chiar, la executarea propriilor ofițeri. Atacul a fost compromis de la început, împiedicat atât de lașitatea rușilor, cât și de numeroasele și eficientele cuiburi de mitralieră ale dușmanilor. Așa că a urmat un ordin de retragere pe pozițiile de plecare din partea comandantului diviziei. Unitățile care, totuși, au reușit să înainteze, au trebuit să facă față pericolului unei încercuiri, așa că au fost nevoite să dea înapoi. Generalul Ragoza, comandantul rus, fără să discute cu colegul său român,

a dat imediat un ordin de retragere generală, provocând, din nou, o spărtură a frontului, de data aceasta deosebit de largă. Atacatorii germani se poziționează în flancul trupelor române, reușesc să ajungă în spatele Diviziei a 9-a românești, atacând gara și localitatea Mărășești. Prin ocuparea acestor puncte au ajuns, practic, în spatele românilor, situația acestora devenind aproape disperată. Unul dintre regimente este înconjurat și supus distrugerii. Cei mai mulți militari mor, un număr mai mic este luat prizonier. Totuși, prin sacrificiul acestui regiment, cu numărul 40, se realizează o întârziere pentru înaintarea dușmanului, ceea ce duce la intrarea în foc a unor noi rezerve și la împiedicarea unui dezastru total. Punctele de foc sunt în jurul fabricii de zahăr, gara Mărășești, viile Negro-Ponte. Un contra-atac realizat de Regimentul 35, în momentele în care germanii se considerau învingători, schimbă situația, iar întinericul duce la încetarea luptelor. Sosirea unor noi unități din rezervă generală face ca rezultatul luptelor să fie, totuși, favorabil românilor. Deși nu se realizase o înaintare spectaculoasă, consemnăm, totuși, o victorie a rezistenței, a statorniciei, în sensul că obiectivele principale, respectiv localitatea Mărășești, fabrica de zahăr și gara au rămas, în final, în mâinile românilor. „Astfel se sfârși această zi grozavă, în care toată rezerva de puteri a germanilor și dezorganizarea trupelor rusești s-au unit pentru a pricinui catastrofa armatei române și a Moldovei. A fost dat, însă, ca sângele rece și iscusința comandanților români, brațul de fier și jertfa de sânge a oșteanului să ridice, din nou, o barieră împotriva puhoiului năvălitor. Divizia a 9-a își încheia bilanțul celor 3 zile de luptă, cele mai grozave ale bătăliei de la Mărășești, în care ea stătea mereu în mijlocul văltoarei. Ea avea durerea să numere 143 de ofițeri și 6300 de soldați pierduți, 135 de mitraliere și 10 tunuri scoase din serviciu, dar putea să afirme că, prin această jertfă, închisese drumul dușmanului spre Mărășești. Zilele de 9, 10 și 11 august sunt zilele de glorie ale Diviziei a 9-a române.” (Kiriteșcu, op. cit., p. 117)

În zilele următoare, atenția istoricilor se îndreaptă spre schimbările de comandament determinate de contradicțiile dintre generalul Christescu și generalul rus Ragoza, care niciodată nu se puteau pune de acord. Deși Christescu își dovedea atașamentul față de țară și de pământul natal, Ragoza îl învinuia mereu de întârzieri și inconsecvente în îndeplinirea hotărârilor comune. Deși meritele sale erau excepționale, mai ales prin faptul că reușise să acopere, de fiecare dată, golurile făcute de inamic în frontul românesc, afară de ruși, nici Marele Cartier Român nu va avea o

atitudine favorabilă față de el. În aceste condiții s-a ajuns la sacrificarea acestui demn comandant și la înlocuirea sa prin generalul Eremia Grigorescu. În felul acesta s-a încercat și o reconciliere cu rușii, deoarece se dorea păstrarea, totuși, a unei colaborări cât de cât multumitoare cu aceștia. Germanii își continuă tactica de a ataca cât mai mult forțele rusești, evitându-le, temporar, pe cele românești. Un exemplu a fost atacul de la Panciu, când rușii, ca de obicei, vor ceda terenul. Această înfrângere rușinoasă are ecou la comandamentul rusesc, generalul Ragoza încercând o nouă regrupare a forțelor rusești, cerându-i generalului Grigorescu ca, în colaborare cu acestea, să facă o retragere românească la șase kilometri în spatele Mărășeștilor. Eremia Grigorescu refuză, însă, dovădindu-și, din nou, forța personalității sale. Kiriteșcu îi face un tablou admirativ: „Generalul era o figură mare și interesantă a războiului nostru. Era întruparea tipului clasic a soldatului de rasă, mândru ca un muschetar, viteaz ca un cavaler medieval. Pe lângă acestea, o solidă educație militară și tehnică, un ochi sigur și o energie de fier. Optimismul său robust își găsea expresia în formule romantice, ce deveneau populare, impresionau corpul ofițeresc și masele soldățimii și le ridica moralul. Deviza lui, „Pe aici nu se trece!”, devenise celebră: cu faima ei trecuse generalul de pe frontul Oituzului pe acela al Mărășeștilor.” Domina cele mai grele situații printr-o netulburată încredere în sine și în puterea împrajurilor. Odată, un obuz de mare calibru făcu explozie în imediata sa apropiere, înspăimântând pe ofițerii din jurul său. Generalul îi liniști cu cuvintele: „N-aveți nicio teamă când sunteți lângă mine: nu s-a turnat încă obuzul care să ucidă pe generalul Grigorescu!” (Kiriteșcu, op. cit. II, p. 110). Un om cu un astfel de caracter nu avea cum să accepte sugestiile generalului rus, așa că, având și aprobarea lui Prezan, ordinul de retragere este anulat, iar linia frontului român, împreună cu satul Mărășești, este păstrată. Părerea generală era că, odată cu generalul Grigorescu, totul va merge din ce în ce mai bine.

Ca de obicei, reamintim consemnările din folclorul evenimentelor istorice: *Bubuie tunul, Siretul plânge, Valea-i în sânge, lupta e grea. Dușmanul vine cu arma în mână, Cu pieptul tare ca un obuz. Scoală-ți, române, oastea străbună, N-azi cum plânge nația ta? A-nvins pe dușmanul ce vrea ca să calce Pământul țării de la Mărășești.*

În 1975 încă se mai cântau aceste versuri în satul Tunsești, comuna Bogdănița, județul Vaslui.

Reflectarea participării României la Marele Război în istoriografie și imagini de arhivă. Studiu de caz: Bârladul

- urmare din pagina 1 -

Este indiscutabilă utilitatea parcurgerii unor culegeri de documente³ și lucrări, precum cele întocmite de: locotenent colonel Al. Ioanițiu⁴, medicul general de divizie dr. I. N. Antoniu⁵, general G. A. Dabija⁶, Constantin Kirițescu⁷, Ion Cupșa⁸, colonel dr. Gheorghe Romanescu, colonel dr. Vasile Alexandrescu, Ion Ardeleanu, colonel dr. Victor Atanasiu, căpitan Vladimir Zodian, Dumitru Preda, Vasile Netea, colonel dr. Vasile Alexandrescu, colonel dr. Vasile Mocanu, locotenent-colonel Costică Prodan, colonel dr. Gheorghe Tudor, Anastasie Iordache, Mircea Iosa⁹, colonel Ion Giurcă¹⁰, Petre Otu¹¹, general locotenent (r) dr. Traian Dafinescu, colonel Ioan Boată¹², general-maior Ioniță Botoș, general-maior (r) Matei A. Obrogeanu¹³, Călin Marinescu¹⁴, Marin Ghinoiu și Adrian Stroea¹⁵ care ne pot ajuta să reconstituim aspecte privind organizarea trupelor și a operațiunilor militare desfășurate pe frontul românesc. Nu mai puțin utilă este memorialistica epocii¹⁶ ce tratează atât elemente legate de viața de pe front, din spatele acestuia cât și a resorturilor politice¹⁷.

Referitor la participarea bârlădenilor la prima conflagrație mondială lucrări de referință sunt contribuțiile semnate de cunoscuta autoare Oltea Rășcanu-Gramaticu¹⁸, istoricul militar C. Chiper¹⁹, Gh. Clapa²⁰, Felicia Negre²¹, N. Mastacan²², M. Olteanu, C. Savopol²³, R. Ș. Palade²⁴, M. Iosefina Negrescu-Teianu²⁵ și V. Costan²⁶. Din memorialistica primului război mondial în care sunt cuprinse referiri și la situația din oraș²⁷ putem aminti în primul rând *Jurnalul*²⁸ și *Memoriile*²⁹ Reginei Maria, lucrarea *Memorii și corespondența*³⁰ a generalului Henri Berthelot, *Memorii*³¹-le lui A. A. Mossolov³² - ministrul plenipotențiar al Imperiului țarist, ale militarului și istoricului Radu R. Rosetti³³, *Memorii-le* șefului serviciului P.T.T. al monarhului - Eugeniu Buchman³⁴ și cele ale omului politic I. G. Duca³⁵.

În conturarea unei imagini cât mai complete pot fi utile și amintirile diferitelor personalități ce au locuit, staționat temporar ori tranzitat Bârladul în perioada amintită, inserate în diferite lucrări. Putem aminti în acest sens pe cele ale generalului R. Scărișoreanu³⁶, Pamfil Șeicaru³⁷, Nichifor Crainic³⁸, Vasile Bianu³⁹, J. D. Scale⁴⁰. Un alt segment îl reprezintă cel al cărților biografice ce au ca subiect personalități politice⁴¹ ori de cultură⁴² (membri ai Academiei bârlădene ori apropiați acesteia) ce s-au aflat în Moldova în perioada grea a refugiului. Mai puțin cunoscută dar nu mai puțin interesantă este cartea având caracter memorialistic *Din anii de durere. Pagini trăite* aparținând fiicei lui Nicu Gane – Elena Emandi⁴³, soția fostului primar al Bârladului Theodor Emandi⁴⁴, ce descrie atmosfera din oraș în perioada la care ne referim.

În ultimii ani, cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la Marele Război, un întreg program editorial⁴⁵ a venit să completeze bogata istoriografie în domeniu. Este salutară în acest context apariția albumului - *Iași. Capitală a României 1916-1918*, Editura DAR Development Publishing, București, 2017 avându-i drept coordonatori pe Sorin Iftimi și Aurica Ichim (Imag. 1).

Deși mai există albume ce prezintă aspecte din primul război mondial, dintre care le putem aminti, și mă refer la cele mai recente, pe cel avându-i ca autori pe Neculai Moghior și Tiberiu Velter, *Berthelot și România*, (album), Editura Univers Enciclopedic, București, 1997, cel al lui Adrian-Silvan Ionescu,

Războiul cel Mare. Fotografia pe frontul românesc 1916-1919, apărut la prestigioasa editură a Institutului Cultural Român în 2014 ori mai noile: *Vivat regina Maria!*⁴⁶, *Ploieștii în Marele Război. 1916-1918* (semnat de Lucian Vasile, București, Editura A.E.D.U., 2017) și *De la Marele Răzbel la Marea Unire* (Editura Istoria Artei, 2017); acesta ni se pare cel mai complet și mai bine realizat de până acum.

Album bilingv româno-englez, referitor la orașul Iași în anii Primului Război Mondial a fost realizat la inițiativa Primăriei Iași pentru a marca centenarul. Imaginile reunite în cadrul albumului reprezintă repere istorice care atestă rolul deosebit de important al Iașului în perioada participării României la Războiul Întregirii Naționale și rolul acestuia în realizarea României Mari. Sunt prezentate tematici diverse, cu titluri incitante: *Orașul Iași – “A doua capitală”, Refugiul de la Iași – dezastrul și regăsirea speranței, Familia regală în “Orașul Unirii”, Armata română și armata rusă în 1917, Viața cotidiană și viața culturală, Anul 1918. Premisele Marii Uniri, Memoria războiului – recurs la identitate etc.*

Lucrare monumentală, având 311 pg. - 30x30 cm, structurată în 10 capitole totalizează peste 509 (514 împreună cu alte fotografii inserate) de imagini document, reprezentând: fotografii, documente, cărți poștale, afișe, pagini din ziarele epocii, hărți, medalii de război etc. Important de subliniat este faptul că se folosesc imagini în mare măsură inedite ori mai puțin cunoscute, obținute din sursă primară și nu prin “calchierea” unor lucrări similare anterioare ori mult mai facul internet.

Proiectul a beneficiat de sprijinul unor numeroase instituții în al căror patrimoniu s-au păstrat mărturiile documentare sau vizuale privitoare la orașul Iași în anii 1916-1918. Pe lângă imaginile și documentele aflate în colecțiile Muzeului de Istorie din cadrul Complexului Muzeal Național “Moldova” din Iași au fost utilizate resursele: Arhivelor Naționale ale României, atât prin instituția centrală (SANIC), cât și prin filiala de la Iași; Muzeului Național de Istorie a României, Muzeului Național Militar “Regele Ferdinand”, Bibliotecii Centrale Universitare “Mihai Eminescu” din Iași și ale unor colecționari particulari.

Interesant de menționat, pentru noi bârlădenii în special, este faptul că sunt și imagini ce pot fi conexe cu Bârladul în perioada în care Marele Cartier General a staționat la Bârlad⁴⁷ (noiembrie 1916 – martie 1917). Ne referim la trei comunicate ale Marele Cartier General al Armatei Române din ianuarie 1917⁴⁸ și o fotografie reprezentându-l pe regele Ferdinand și principele Carol în fața aceleiași instituții supreme de comandă militară⁴⁹ (Imag. 2).

Referindu-ne la aceasta din urmă considerăm că trebuie să facem unele precizări legate de datare și localizare. Deși în album este datată - 28 martie 1917 - face parte dintr-un lot de fotografii realizat de serviciul specializat al armatei române în luna decembrie⁵⁰ 1916 la Bârlad. Este vorba de aproximativ 50 de fotografii pe care le putem regăsi în arhivele românești⁵¹ și chiar pe diferite site-uri specializate ale Ministerului Culturii francez, Muzeului imperial de război englez⁵² și o varietate de pagini web românești⁵³.

Neajunsul acesora, deși importanța lor nu poate fi tăgăduită, este punerea lor în circulație fără o riguroasă precizare a originii, datare și localizare. Dacă pe site-ul francez

Imag. 2. Regele Ferdinand I și Principele Carol

Întâlnim cele mai multe asemenea imagini, publicate acum trei ani, datate și cu menționarea faptului că au fost realizate de Serviciul Fotografic al Armatei – Batalionul de specialitate⁵⁴ ele sunt în marea lor majoritate (42) localizate în mod greșit la Buzău. Setul de fotografii a început să fie realizat în perioada când Marele Cartier General se afla la Periș⁵⁵, apoi la Buzău⁵⁶ și a continuat pe tot parcursul lunii decembrie când principala instituție de comandă militară românească își mutase sediul la Bârlad. Specialiștii francezi⁵⁷ care au realizat mediatizarea lor pe internet, nefiind buni cunoscători ai realităților istorice românești, nu au făcut necesara decelare între cele două locații.

Imag. 3. Generalul Henri Berthelot purtând o convorbire cu generalul rus M. Al. Beleaev în fața Marelui Cartier General al Armatei Române (Școala Normală „Principele Ferdinand”), dec. 1916, Bârlad

Că avem dreptate o putem demonstra cu ușurință dat fiind faptul că datarea lor e în perioada post ocupării Buzăului de Armata a 9-a germană (1/14 decembrie 1916) și din studierea imaginilor de fundal în care se pot sesiza cu ușurință clădirea Școlii Normale „Principele Ferdinand” (Imag. 3), Piața Domnească cu statuia lui Nicolaie Roșca-Codreanu și biserica Sf. Dumitru (Imag. 4), Spitalul „Bârlad și Elena Beldiman” (Imag. 5). De asemenea multe din acestea se regăsesc în colecțiile Bibliotecii Naționale a României într-un album⁵⁸ pus la dispoziție publicului larg prin serviciul digital⁵⁹, aparținând colonelului Eracle Nicoleanu, unde localizarea și datarea lor în perioada când Marele Cartier General a funcționat la Bârlad devine un fapt cert prin notațiile de mână din josul paginii

(Imag. 6).

Un caz aparte îl constituie o altă imagine extrem de cunoscută și des utilizată în ilustrarea unor diverse publicații, deoarece în această imagine apar personalitățile militare cele mai importante de pe frontul românesc în decembrie 1916: Regele Ferdinand I, generalul Vladimir V. Zaharov⁶⁰, generalul M. Al. Beleaev⁶¹ și generalul H. Berthelot⁶². Fotografia ce se regăsește în Fototeca Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”, sub denumirea de *Comandamentul româno-rus*⁶³, nu este nicidecum realizată la Buzău ori Bârlad ci la Marele Cartier Regal⁶⁴ aflat atunci la Zorleni⁶⁵. Pe fundalul fotografiei se pot observa clădiri anexe Orfelinatului agricol „Principele Ferdinand” ce au servit drept locuință⁶⁶ pentru rege și Principele Carol⁶⁷ (Imag. 7).

Imag. 4. De la dreapta la stânga: Regele Ferdinand I, Principele Carol, generalul Beleaev, generalul Berthelot și generalul Constantin Christescu, în Piața Domnească din Bârlad, 6/19 dec. 1916

Imag. 5. Regele Ferdinand I, generalul Beleaev și Principele Carol în fața Marelui Cartier General, 6/19 dec. 1916

Tot în cadrul fondurilor documentare de aici se regăsește un important și inedit *Album sanitar* ce prezintă imagini de la o serie de spitale ce au funcționat în Bârlad și împrejurimi: *Spitalul de evacuare Nr. 2, Spitalul de evacuare chirurgical Nr. 9, Secția protezelor dentare Bârlad, Centrul spitalicesc din barăcile Bârlad*⁶⁸ (*Spitalul de contagioși Nr. 1, o secție de chirurgie și triajul local al Directoratului*), *Spitalul Nr. 6 și al doamnei Cantacuzino – Tutova* etc.

Un alt set de fotografii vin să completeze tabloul evenimentelor petrecute în Bârlad în anii 1916-1918. Este vorba de fotografii ce prezintă vizite, în anul 1917⁶⁹ și 1918⁷⁰

Imag. 6. Regele Ferdinand I, Principele Carol, generalul Beleaev, generalul Berthelot și colonelul Paul Angelescu, în Piața Domnească din Bârlad

ale monarhilor României la unitățile aviatice ce au funcționat pe aerodromul militar aflat lângă oraș în timpul Marelui Război și o vizită inedită (databilă în toamna anului 1917) a Reginei Maria la Spitalul militar⁷¹ ce a funcționat în imobilul Școlii Normale "Principele Ferdinand".

Credem că punerea în circuitul științific a unor documente fotografice impune o importantă muncă de cercetare, pentru a dispune de toate datele necesare unei descrieri cât mai complete, și evitarea pe cât posibil o utilizare a lor în mod aleatoriu. Imaginile identificate de noi au o relevanță deosebită pentru istoria națională și a Bârladului, în special,

Imag. 7. De la stânga la dreapta: Regele Ferdinand I, generalul Vladimir V. Zaharov, generalul Beleaev și generalul H. Berthelot la Marele Cartier Regal de la Zorleni

care se remarcă prin prezența aici, în timpul Marelui Război, a supremei instituții de comandă militară – Comandamentul Frontului Român și a unor importante personalități militare românești și străine. Dintre acestea putem aminti nume ilustre precum: generalul Constantin Prezan⁷², generalul Constantin Christescu⁷³, generalul Dumitru Iliescu⁷⁴, Prințul Barbu Știrbey⁷⁵, generalul Ioan Culcer⁷⁶, generalul Paraschiv Vasilescu⁷⁷, colonelul Victor Pétin⁷⁸, colonelul Luciano Ferigo⁷⁹ etc.

Bârladul, pentru o scurtă perioadă de timp (noiembrie 1916 – martie 1917), a avut o importanță mai mare decât mărimea sa - centru militar și factor de influență politic -, constituind o adevărată "capitală militară" a României neocupate de

inamic. În această perioadă, aici, au activat: Marele Cartier General românesc și omologul său rusesc pentru trupele aflate pe frontul din România, Marele Cartier Regal (la Zorleni, pe domeniul particular al regelui Ferdinand – în proximitatea orașului), Misiunea Militară Franceză condusă de cunoscutul general Henri Berthelot, precum și cea rusă. De asemenea au funcționat în urbea moldavă: Cartierul general al armatei a IV-a ruse (condusă de generalul Alexandr Franțevici Ragoza⁸⁰), Comandamentul Armatei a I-a române, spitale de campanie, școli militare de specialitate, diferite servicii și organisme, unități aflate în refacere etc.

Pentru marcarea centenarului considerăm că se impune editarea unui album privitor la orașul Bârlad în anii Marelui Război, care să reunească imagini menite a ilustra importantul rol jucat în acea perioadă de grea restriște a refugiului din Moldova. Demersul nostru, fără a se constitui într-o pledoarie *pro domo*, își dorește sensibilizarea și conștientizarea societății bârlădene față de trecutul eroic al urbei, trecut de care trebuie să fie mândră și pe care trebuie să îl respecte și să îl onoreze cum se cuvine.

Note:

1. Dumitru Preda, *România și Antanta. Avaturile unei mici puteri într-un război de coaliție 1916-1917*, Iași, Institutul European, 1998; Constantin I. Stan, *Aliați și adversari. Relațiile româno-ruse 1916-1920*, București, Paideea, 2006; Ion Agrigoroaiei, *România în relațiile internaționale, 1916-1918*, Iași, Casa Editorială Demiurg Plus, 2008.
2. Ion Agrigoroaiei, *Iași în anii 1916-1918*, vol. I, *Opinie publică și stare de spirit 1916-1917*, Editura Anteros, Iași, 1998.
3. *Istoria Statului Major General Român. Documente. 1859-1947*, București, Editura Militară, 1994; *Marele Cartier General al Armatei României. Documente 1916 – 1920*, coordonator: general de corp de armata Dumitru Cioflină, responsabil de volum lt. –col. Eftimie Ardeleanu, Editura Machiavelli, București, 1996; *Mărăști, Mărășești, Oituz - documente militare*, București, Editura Militară, 1997.
4. Lt. colonel Alexandru Ioanițiu, *Războiul României (1916-1918)*, vol. II, București, Tipografia Geniului, f. a.
5. Medic general de divizie dr. I. N. Antoniu, *Organizarea și funcționarea serviciului sanitar militar*, București, Tipografia Marelui Stat Major, 1922.
6. General G. A. Dabija, *Armata română în războiul mondial (1916-1918)*, vol. I-IV, București, Tipografia „Lupta” N. Stroilă, 1936.
7. Constantin Kirilășcu, *Istoria războiului pentru întregirea României*, vol. I-II, ediție îngrijită de Mircea N. Popa și Lucia Popa, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989.
8. Colonel Ion Cupșa, *Armata română în campaniile din anii 1916, 1917*, București, Editura Militară, 1967.
9. Victor Atanasiu, Anastasie Iordache, Mircea Iosa ș.a., *România în primul război mondial*, București, Editura Militară, 1979; Colonel dr. Gheorghe Romanescu, colonel dr. Gheorghe Tudor, colonel (r) Mihai Cucu, colonel Ioan Popescu, *Istoria infanteriei române*, vol. II, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985; *Istoria militară a poporului român*, vol. V, *Evoluția organismului militar românesc de la cucerirea independenței de stat până la înfăptuirea Marii Uniri din 1918. România în anii primului război mondial*, coord. acad. Ștefan Pascu, general-locotenent dr. Ilie Ceaușescu, prof. univ. dr. Ștefan Ștefănescu, București, Editura Militară, 1988; *România în anii primului război mondial*, vol. II, *Caracterul drept eliberator al participării României la război*, coord. general-colonel Vasile Milea, academician Ștefan Pascu, general-locotenent dr. Ilie Ceaușescu ș.a., București, Editura Militară, 1987; *România în anii primului război mondial*, vol. I, Editura Militară, București, 1997; *Istoria Românilor*, Academia Română, vol. VII, tom II, *De la Independență la Marea Unire (1878-1918)*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, coordonatori ai colectivului de elaborare: acad. Dan Berindei, acad. Gheorghe Platon, prof. univ. Gheorghe Cliveti, prof. univ. Gheorghe Iacob, Editura Enciclopedică, București, 2015.
10. Col. dr. Ion Giurcă, *1917. Reorganizarea armatei române*, București, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1999; Ion Giurcă, Maria Georgescu, *Statul Major General Român (1859-1950). Organizare și atribuții funcționale*, București, Editura Militară, 2012.
11. Pete Otu, *Mareșalul Constantin Prezan. Vocația datoriei*, București, Editura Militară, 2008; Idem, *Mareșalul Alexandru Averescu, militarul, omul politic, legenda*, București, Editura Militară, 2009.
12. General locotenent (r) dr. Traian Dafinescu, colonel Ioan Boată, *Istoria serviciilor logistice ale armatei române*, București, Editura Militară, 1990.
13. General-maior Ioniță Botoș, general-maior (r) Matei A. Obrogeanu, *Intendența armatei române de-a lungul timpurilor*, București, f.e., 1992.
14. Călin Marinescu, *Istoricul poștei militare române 1859-2000*, București, Editura Merido, 2000; Idem, *Cenzura poștală militară în România 1914-1940*, București, Editura Merido, 2004.
15. Adrian Stroea, Marin Ghinoiu, Generalul Constantin Christescu. Seniorul

- artileriei române moderne, Editura Militară, 2016.
16. Iorgu Iordan, *Memorii*, vol. I, București, Editura Eminescu, 1976; General V. Rudeanu, *Memorii din timp de pace și război*, ediție de Dumitru Preda și Vasile Alexandrescu, București, Editura Militară, 1989; Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine: Amintiri din vremea celor de ieri*, Vol. III, partea a V-a (1916-1917), Ediție și indice adnotat de Stelian Neagoe, Editura Humanitas, București, 1992; Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din război: 1916-1918 (războiul nostru)*, vol. II, Editura Militară, 1992; Carol II, *Între datorii și pasiune. Însemnări zilnice*, Vol. I (1904-1939), Ediție îngrijită de: Marcel – Dumitru Ciucă și Narcis Dorin Ion, București, Editura Silex, 1995; A. A. Mossolov, *Misiunea mea în România. Curtea Imperială a Rusiei și Curtea Regală a României în timpul războiului (Memorii)*, Ediție pregătită pentru tipar, prefațată și adnotată de Marin C. Stănescu, București, Casa de editură Silex, 1997; General Radu R. Rosetti, *Mărturisiri (1914-1919)*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Maria Georgescu, București, Editura Modelism, 1997; Toma Dumitrescu, *Războiul național (1916)*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și indice de Petre Otu și Maria Georgescu, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1999; C. I. Stan, *Generalul Traian Moșoiu, ostașul și omul politic (1868-1932)*, Buzău, Editura Casei Corpului Didactic, 2003; Maria Cantacuzino-Enescu, *Umbre și lumini. Amintirile unei prințese moldave*, Ediția a 2-a, Traducere din limba franceză de Elena Bulai, Onești, Editura Aristarc, 2005; Blondel Yvonne, *Jurnal de război*, București, Institutul Cultural Român, 2005; Eugeniu A. Buhman, *Patru decenii în serviciul Casei Regale a României. 1898-1940*, Ediție de Cristian Scarlat, București, Editura Sigma, 2006; Elena Negrescu, *Jurnal de război 1916-1918*, Ediție de Neculai Moghior, Editura „Detectiv”, București, 2006; Arabela Yarka, *De pe o zi pe alta. Carnet intim 1913-1918*, București, Editura Compania, 2010; General Henri Berthelot, *Memorii și corespondența 1916-1919*, Ediție de Glenn E. Torrey, Traducere de Mona Iosif, București, Editura Militară, 2012; Matila Ghyka, *Curcubeie*, Prefață de Patrick Leigh Fermor, Traducere de Georgeta Filitti, Iași, Editura Polirom, 2014; Maria, Regina României, *Jurnal de război*, Ediție îngrijită și prefațată de Lucian Boia, București, Humanitas, Vol. I-III, 2014-2015; Marcel Fontaine, *Jurnal de front. Misiune în România. Noiembrie 1916 – aprilie 1918*, București, Editura Humanitas, 2016; Contele de Saint-Aulaire, *Însemnările unui diplomat de altădată în România, 1916-1920*, Traducere din franceză de Ileana Sturza, introducere și note de Mihai Dim. Sturza, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, Humanitas, 2016; Ioan R. Marinescu, Irina Nelson, *Note de război*, Iași, Editura Junimea, 2016; Marian Moșneagu (ed.), *General Gheorghe Garoescu, Jurnal de front, vise de iubire 14 august 1916-28 septembrie 1918*, București, Editura Militară, 2017.
 17. I.G. Duca, *Amintiri politice*, vol. II, Munchen, Jon Dumitru-Verlag, 1981; Idem, *Memorii. Războiul (1916 – 1917)*, vol. III, ediție și indice de Stelian Neagoe, București, Editura Machiavelli, 1994.
 18. Oltea Rășcanu-Gramaticu, *Bărlădenii în Războiul de Reîntregire a Neamului (1916-1918)*, în „Acta Musei Tutovensis”, IX-X, 2014, pg. 271-279; Idem, *Bărladul și gloria militară*, Editura Pim, Iași, 2013, pg. 320-351; Idem, *Istoria Bărladului*, Ediția a III-a, Revăzută și adăugită, vol. II, Editura Pim, Iași, 2015, pg. 182-221.
 19. C. Chiper, *Cronica militară a județului Vaslui*, Iași, Editura PIM, 2012; Colonel (rtg.) Constantin Chiper, Magistrat pensionar Nicolae Mihai, Maior (rtg.) Mircea Fitcal, *Omagiul eroilor județului Vaslui*, Bărlad, Editura Sfera, 2016.
 20. Gh. Clapa, *Bărlădenii în războiul pentru întregirea neamului*, în *Bărladul odinioară și astăzi*, (în continuare B.O.A.), I, București, 1980, pg. 131-138.
 21. Felicia și Valentin Negre, *Din letopiseșul granitic al Mausoleului de la Mărășești*, în B.O.A., III, 1984, p. 196-203.
 22. N. Mastacan, *Mărășești, Mărășești, Oituz - Itinerar epopeic, Contribuția unor fii ai Bărladului*, în B.O.A., p. 177-184.
 23. M. Olteanu, C. Savopol, *Șarja morții. Suprema jertfă a Regimentului 2 Roșiori (Prunaru – 15 noiembrie 1916)*, în B.O.A., pg. 185-191.
 24. R. Ș. Palade, *Emil Gh. Palade, participant la primul război mondial - corespondență de război*, în B.O.A., p. 217-222.
 25. M. Iosefina Negrescu-Teianu, *Icarii bărlădeni între primul și al doilea război mondial*, în B.O.A., p. 248-253.
 26. Col. V. Costan (rtg.), *Istoricul garnizoanei Bărlad*, în mss.
 27. Marcel Proca, *Bărladul în contextul primului război mondial (III)*, în „Elanul”, Nr. 181, martie 2017, pg. 1, 7-12.
 28. Maria, Regina României, *Jurnal*....
 29. Idem, *Povestea vieții mele*, vol. III, Tipo Moldova, Iași, 2012.
 30. General Henri Berthelot, *op. cit.*
 31. A. A. Mossolov, *op. cit.*
 32. Aleksandr A. Mossolov (n. 1854), general-locotenent; șeful cancelariei ministeriale a Curții Imperiale, pentru scurt timp, la sfârșitul anului 1916 și în primele luni din 1917, trimisul extraordinar și plenipotențiar al Rusiei în România. El și-a început misiunea la Iași, în decembrie 1916, sosind cu un luxos tren imperial, tocmai pentru a sublinia înaltul său statut, dar și prestigiul țării pe care o reprezenta. Constantin Argetoianu îl descrie ca pe un fel de cavaler al tristei figuri: “tăcut și politicos atât cât trebuia” și “cu o față anemică generalul părea o fire de om liniștit și cumsecade, dar la drept vorbind nimeni nu l-a cunoscut bine și nici el n-a cunoscut pe nimeni.” Constantin Argetoianu, *op. cit.*, p. 75; O mai fină observație regină îl apreciază mai bine pe acest “apropiat” al țării, care venise cu obiective importante și precise vizând politica Rusiei imperiale în România: “un gentilom de curte inteligent cu un aer viclean.... și care știe și a văzut multe”. Maria, Regina României, *Jurnal*...., p. 251.
 33. Generalul Radu R. Rosetti, *op. cit.*
 34. Eugeniu A. Buhman, *op. cit.*
 35. I.G. Duca, *op. cit.*
 36. General R. Scărișoreanu, *Fragmente din războiul 1916-1918. Istorisiri documentare*, Ediția a II-a, Tiparul Cavaleriei, 1934, p. 136-137.
 37. Pamfil Șeicaru, *Acum 40 de ani. Academia Bărlădeană (1916) (1)*, în “Academia Bărlădeană”, Anul XXX, 4 (57), Trim. IV, 2014, pg. 6-8; Vezi și Pamfil Șeicaru, *Scrieri din exil*, volumul I, *Figuri din lumea literară*, Ediție îngrijită și prefațată de I. Opreșan, București, Editura Saeculum I. O., 2002, pg. 527-547.
 38. Nichifor Crainic, *Zile albe, zile negre. Memorii*, (I), Ediție Nedic Lemnar, Casa Editorială “Gândirea”, București, 1991.
 39. Vasile Bianu, *Însemnări din războiul României Mari*, Vol. I, *De la mobilizare până la Pacea din București*, Cluj, Institutul de Arte Grafice “Ardealul”, 1926.
 40. Gh. Clapa, în *loc. cit.*, pg. 134-135; http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/haosul-stapanea-tot-frontul-romanesc-primul-razboi
 41. Lilly Marcou, *Carol al II-lea al României. Regele trădat*, Prefață de Acad. Dan Berindei, Traducere și note de Elena Zamfirescu, Editura Corint, București, 2015; Acad. Paul Cernovodeanu, *Ferdinand I cel leal, regele tuturor românilor*, București, Editura Andreas Print, 2016; Ion Bulei, *Regina Maria. Puterea amintirii*, București, Meteor Publishing, 2016; Idem, “*Bunul nostru rege: Ferdinand*”, București, Meteor Publishing, 2017; Constantin I. Stan, *Regele Ferdinand I “Întregitorul” (1914-1927)*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Paideea, 2017.
 42. Mihail Diaconescu, *Gib.I. Mihăescu*, Editura Minerva, București, 1973; Gheorghe Postelnicu, *Viața și opera lui Vasile Voiculescu*, București, Editura Euro Press, 2012; Ion N. Oprea, *Academia bărlădeană și Vasile Voiculescu*, Cu postfață de prof. Cornelia Sechi, Iași, Editura Pim, 2012.
 43. Elena Emandi (1873-1965) era fiica cea mai mare (din cei 10 copii) a junimistului și prozatorului ieșean Nicu Gane. Potrivit afirmației scriitorului Constantin Gane, Elena Emandi, ca și fratele ei Alexandru, s-a îndeletnicit și ea cu literatura, “scriind puțin, dar bine”. C. Gane, *Pe aripa vremii*, București, 1923, p. 84; După căsătoria cu Theodor Emandi s-a stabilit la Bărlad în casa socrului ei Gh. Emandi (imobil achiziționat de la Manolache Kostache Epureanu – ce încă există în peisajul urbanistic bărlădean pe strada cu același nume). În perioada primului război mondial a locuit în Bărlad, Iași (în casa părintescă) și în refugiu la Odessa. Conform mărturiei contemporanilor s-a implicat activ în viața literară a urbei, în iarna anului 1918, *Academia Bărlădeană* ținând reuniuni literare acasă la Theodor Emandi, unde poezii se bucurau de primirea binevoitoare a soției acestuia. Beneficiind și de calitatea de președintă a *Societății pentru ocrotirea orfanilor de război*, a organizat des șezători literare, în cadrul cărora citeau poezii Vasile Voiculescu, George I. Tutoveanu, preotul Chiricuță, Elena C. Emandi, în timp ce medicul veterinar Borș executa partitură muzicale la vioară și solo. În cursul anului 1919 a publicat în revista literară “Florile Dalbe”, iar în “Revista copiilor și a tinerimei”, din august 1919, a publicat povestirea *Cărțile mele*. Tot atunci, tipărește la Bărlad volumul *Din anii de durere. Pagini trăite*. După război soții Elena și Theodor Emandi au părăsit Bărladul stabilindu-se în București, unde au cumpărat o casă situată pe strada Postelnicului Nr. 3. Proprietatea din Bărlad (casă cu 8 camere și terenul aferent) a fost vândută de Elena Emandi, după moartea soțului, prin procură lui Emil Gutunoi, în martie 1943. În perioada comunistă după naționalizarea casei din București, în care i s-a permis să mai ocupe o cameră, va avea o situație precară, primind un ajutor din partea statului român în calitate de principală moștenitoare a tatălui ei N. Gane (mărturie orală Elena Monu).
 44. Theodor Emandi (1868-1942), primar al Bărladului (1906, 1910), prefect de Tutova (1894, 1904, 1908), ministru plenipotențiar al României la Belgrad (1920-1928) și la Praga (14 martie 1928-15 decembrie 1936), căsătorit cu Elena N. Gane (1873-1965). Theodor Emandi era urmașul marelui postelnic Ioniță Iamandi (din prima jumătate a secolului al XVIII-lea) și fiul prefectului Gheorghieș Emandi și al Catincăi Tuduri. Pentru detalii vezi și Adrian Butnar, *Theodor Emandi, diplomat și om politic (1868-1942)*, în “Acta Moldaviae Meridionalis”, Tom XXXII, 2011, pg. 247-248; Sorin Popescu, *Câteva date noi cu privire la familia de boieri moldoveni Emandi*, în “Lohanul”. Nr. 21, martie 2012, pg. 18-22; Elena Monu, *Case și destine: familia Tuduri din Bărlad*, în “Academia Bărlădeană”, Anul XVI, 3 (36), Trim. III, 2009, pg. 2-3; Adrian Butnar, *Boieri bărlădeni la mijlocul secolului al XIX-lea – Gheorghe C. Iamandi (2)*, în Elanul, Nr. 129, noiembrie 2012, pg. 6-9.
 45. Alin Spânu, *Serviciul de Informații al României în Războiul de Întregire Națională (1916-1920)*, Editura Militară, 2012; Lucian Boia, “Germanofilia”. Elita intelectuală românească în anii Primului Război Mondial, Ediția a III-a București, Editura Humanitas, 2014; Idem, *Primul Război Mondial. Controverse, paradoxuri, reinterpretări*, București, Editura Humanitas, 2014; Ioan Bolovan, *Primul Război Mondial și realitățile demografice din Transilvania. Familie, moralitate, și raporturi de gen*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015; Filip-Lucian Iorga, *Un cântec de lebedă. Văstărele boierești în Primul Război Mondial*, București, Editura Corint, 2016; Alin Ciupală, *Bătălia lor. Femeile din România în Primul Război Mondial*, Iași, Editura Polirom, 2017; Nicolae Polizu-Micșunești, *Niculaie Filipescu. Însemnări (1914-1916)*, Studiu introductiv, note, index și

- bibliografie de Doru Dumitrescu, București, Editura Corint Books, 2017.
46. Diana Mandache, *Vivat regina Maria! Un destin fabulous în reintregirea României*, București, Editura Corint Books, 2016.
 47. Vezi în acest sens Marcel Proca, *Prezența Marelui Cartier General al Armatei Române la Bârlad în timpul primului război mondial. Bârladul "capitala militară" a României neocupate*, în "Coordonate metodico-științifice", Casa Corpului Didactic Vaslui, Anul VII, Nr. 1 (7), Aprilie, 2017, pg. 15-24; *Ibidem*, în "Academia Bârlădeană", Anul XXIV, Nr. 1 (66), Trimestrul I, 2017, pg. 11-13; *Ibidem*, în "Scriptor", Anul III, nr. 7-8 (31-32), iulie – august 2017; Idem, *Bârladul în contextul primului război mondial (I)*, în "Elanul", Nr. 179, ianuarie 2017, pg. 1, 5-11; Ion Giurcă, *Prezența Armatei Române la Iași în 1916-1917, în Orașul Iași. "Capitala rezistenței până la capăt (1916-1917)"*, coord. Ion Agrigoroaiei, Editura Junimea, Iași, 2016, pg. 179-189.
 48. Foto: 1, 4, 5. Sorin Iftimi, Aurica Ichim, *Iași. Capitală a României 1916-1918*, Editura DAR Development Publishing, București, 2017, pg. 180-182.
 49. Foto 7. *Ibidem*, p. 183; Muzeul Militar Național "Regele Ferdinand I", Fototeca - fotografia 37417.
 50. Faptul că nu a fost realizată la sfârșitul lunii martie o demonstrație și echipamentul de iarnă (căciuli, șube îmblănite și mănuși) al celor surprinși de obiectivul fotografului: Regele Ferdinand, principele Carol și generalul Prezan.
 51. Muzeul Militar Național "Regele Ferdinand I" - București, Biblioteca Națională a României etc.
 52. <http://www.iwm.org.uk/>
 53. <http://www.unstory.com/trupele-ruse-in-romania-in-ww1.html>; <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/imagini-inedite-de-pe-frontul-romanesc-in-primul-rzboi-mondial>; <http://romaniaintelbelica.memoria.ro/judete/bacau/>; <http://only-romania.com/category/world-war-i-2/> etc. <https://turistiniasi.blogspot.ro/2017/07/romania-in-primul-rzboi-mondial-acum.html>
 54. vezi și Adrian-Silvan Ionescu, *Serviciul Fotografic al Armatei Române sau istoria în imagini a războiului nostru*, în *loc. cit.*, pg. 25-40.
 55. Localitate unde la începutul războiului (noaptea de 15 august 1916) a fost dislocat Eșalonul I al Marelui Cartier General. După cum precizează Radu R. Rosetti alegerea a fost dictată de "folosul izolării de zarva, de intrigile și de indiscrețiunea Bucureștilor (ceea ce, totuși, n-a putut fi cu totul împiedicat) și a ușurării comunicațiilor, Perişul prezenta avantajul unui mare număr de clădiri ale Administrației Domeniului Coroanei, în care se puteau aşeza diferitele birouri, cum mai prezenta și acela că se găseau acolo case îndestulătoare pentru găzduirea ofițerilor și gradelor inferioare." Malițios ne relatează că generalul Iliescu, deși locuia în clădirea principală, s-a mutat după câteva săptămâni într-un sat vecin, pentru a avea "lângă dânsul o anume persoană de sex feminin". General Radu R. Rosetti, *op. cit.*, pg. 94, 104.
 56. Pentru prezența Marelui Cartier General la Buzău vezi Constantin I. Stan, *Marele Cartier General la Buzău (noiembrie 1916)*, în "Străjer în calea furtunilor". Magazin al fundației "Mareșal Alexandru Averescu". Cadran militar buzoian, Anul X, nr. 20, decembrie 2016, pg. 33-34.
 57. În general în momentul arhivării clișeele nu s-a procedat la o stocare pe criterii riguroase, în majoritatea cazurilor fiind extrem de dificilă identificarea locațiilor ori a datelor imaginilor fotografice.
 58. Albumul conține 34 de file pe care sunt lipite 34 de fotografii. Filele de carton sunt perforate în partea dreaptă și legate într-o copertă de carton de aceeași culoare cu o panglică tricoloră. Pe coperta 1 este lipită o fotografie cu dimensiunile 9 x 6,3 cm reprezentând o șarjă de cavalerie a unui grup de soldați români. Pe prima copertă este plasată ștampila roșie a Muzeului Al. Saint Georges. Albumul este dedicat generalului, atunci colonel, Eracle Nicoleanu. Pe copertă cu litere aurii este precizat creatorul acestor fotografii - Serviciul Fotografic al Armatei. Legendele fotografiilor sunt scrise cu cerneală albă. Provine din fondurile fostului Muzeu Al. Saint Georges, donația Maria general Er.[acle] Nicoleanu, 1945, București.
 59. <http://digitool.bibnat.ro/R>
 60. Întâlnim diferite grafii, des utilizată fiind și cea de Saharov. General rus, din 12 octombrie 1916 aflat la conducerea trupelor aliate din Dobrogea și apoi al așa zisei Armate a Dunării, șeful Marelui Cartier General rusesc pe frontul din România (1916-1917).
 61. Mihail Aleksandrovici Beliaeff (Beleaev), 1863-1918, general rus, șeful Misiunii Militare ruse în România. Din 28 septembrie 1916 și până în a doua decadă a lunii decembrie reprezentant al Înalțului Comandament Rus (Stavka) pe lângă Marele Cartier General român ca o contrapondere pentru generalul Berthelot. În perioada ianuarie-februarie 1917, va fi ultimul ministru de război al Rusiei imperiale. Executat de bolșevici.
 62. General Henri Mathias Berthelot (1861-1931). Comandantul Misiunii Militare Franceze din România (16 octombrie 1916 – 17 mai 1918) și consilier militar al regelui Ferdinand. Constantin Kirilă, *op. cit.*, vol. II, p. 20; A fost apreciat de soldații români, care l-au poreclit cu simpatie "Taica Burtălău". <http://www.stelian-tanase.ro/un-mare-roman-generalul-berthelot/>; Pentru detalii vezi și Constantin I. Stan, Generalul Henri M. Berthelot și românii, București, Editura Paideea, 2008; Valeriu Florin Dobrinescu, *Misiunea Berthelot în documente militare inedite*, în "Muzeul Național", X, 1998, pg. 121-124; Vasile Popa, *Misiuni militare străine la Marele Cartier General român*, în Revista „Document”. Buletinul Arhivelor Militare Române, anul VII, nr. 4, 2004; Gheorghe I. Florescu, *Generalul Henri M. Berthelot între Franța și România (1916-1918) I*, în "Zargidava". Revistă de istorie, Nr. 6/2007, p. 72-97; Eugenia Crișan, *Generalul francez Berthelot și România*, în "Conferințele Bibliotecii ASTRA", Nr. 88/2010; Ion Giurcă, *Generalul Henri Berthelot – 150 de ani de la naștere*, în "Gândirea militară românească", Nr. 6/2011, pg. 150-157.
 63. Muzeul Militar Național "Regele Ferdinand I", Fototeca - fotografia 2661E. Pe altă cartotecă la descrierea imaginii apare – Marele Cartier românorus la Bârlad (fotografia 43337). În fapt denumirea corectă ar fi cea de Comandamentul Frontului Român. Glenn E. Torrey, *România în primul război mondial*, București, Meteor Publishing, 2014, p. 174.
 64. Vezi în acest sens - Marcel Proca, *Bârladul în contextul primului război mondial (II)*, în "Elanul", Nr. 180, februarie 2017, p. 1, 8-13; Idem, *Prezența Marelui Cartier Regal la Zorleni în timpul primului război mondial (noiembrie 1916 – martie 1917)*, în Revista "Viața noastră", Nr. 35, iulie 2017, pg. 33-35.
 65. Moșie aparținând Domeniilor Coroanei, achiziționată de regele Carol I în 1886. Marcel Proca, *Monarhia și Bârladul*, în "Analele Universității <<Dunărea de Jos>> din Galați", Seria 19, Istorie, Tom XII, 2013, p. 78; Idem, în "Academia Bârlădeană", Anul XXII, nr. 4 (61), Trimestrul IV, 2015, p. 19.
 66. "De la Buzău ne-am mutat la Zorleni, lângă Bârlad. Noi ocupăm casa orfelinatului de pe moșia Regală. Regele și Principele Carol au un pavilion alături care a fost mobilat cu multe lucruri aduse de la Cotroceni. Până și cafeaua de dimineață o luăm acum împreună cu Regele." Eugeniu A. Buhman, *op. cit.*, p. 183.
 67. Viitorul rege Carol al II-lea (1893-1953).
 68. În fapt, un mic orașel, având o capacitate de 1500 de paturi și chiar o bisericuță din lemn.
 69. Fotografii aflate în colecția personală a profesorului Cristian Onel.
 70. Oana Mandache, *op. cit.*, ilustrațiile Nr. 152 și 153.
 71. Biblioteca Națională a României. Vezi și Marcel Proca, *Bârladul în contextul primului război mondial (II)*, în "Elanul", Nr. 180, februarie 2017, p. 10.
 72. General, comandant al Grupului de Armate "General Prezan" (noiembrie-decembrie 1916), șef al Marelui Cartier General (decembrie 1916 - aprilie 1918, noiembrie 1918 - aprilie 1920), mareșal al României (1930).
 73. Constantin Christescu (1866-1923), general de divizie (1917; de corp de armată – 1918), sub-șef al Marelui Cartier General (decembrie 1916 - iulie 1917) după care devine comandantul Armatei a I-a române până la înlocuirea sa cu Eremia Grigorescu, de către rege în calitatea sa de Comandant de Căpetenie al armatei. Șef al Marelui Stat Major (1918-1923).
 74. Dumitru Iliescu (1864-1940), general de brigadă. Sub-șef (și conducător efectiv) al Marelui Cartier General (25 octombrie - 5 decembrie 1916). Înlăturat din funcție a fost trimis în Franța ca reprezentant pe lângă Marele Cartier General Francez.
 75. Barbu Știrbey/Știrbei (1872-1946), om politic, industriaș și om de afaceri. Administrator al Domeniilor Coroanei (din 1913), consilier personal (având gradul de colonel în 1916) al regelui Ferdinand și prieten intim al reginei Maria. A fost considerat unul din cei mai inteligenți oameni politici ai timpului, un fel de "eminență cenușie", cu o considerabilă influență asupra lui Ferdinand. După spusele reginei acest "foarte bun prieten" avea "mult tact" și îi putea vorbi regelui "fără să îl irite". Maria. Regina României, *Jurnal...*, p. 307; Constantin Argetoianu, bun cunosător al țărilor politice românești, apreciază că era un "spirit rece și calculat" care "avea pe mână toate pârghiile de comandă" în perioada refugului. Constantin Argetoianu, *op. cit.*, pg. 176, 179; O fotografie cu el împreună cu generalul Theodor Râmnicăneanu în fața M. C. G. la Bârlad s-a găsit *Jurnalul* reginei și se regăsește în varianta publicată. Maria. Regina României, *Jurnal...*, p. 251.
 76. Ioan Culcer (1853-1858), general de divizie. A îndeplinit funcția de comandant al Armatei 1 între 14/27 august - 11/24 octombrie 1916.
 77. Paraschiv Vasilescu (1864-1925), general de divizie. A îndeplinit funcții de comandant de divizie, în campaniile anilor 1916, 1917, și 1918.
 78. Șeful de stat major al Misiunii Militare Franceze, colonel. Autorul lucrării General Victor Pétin, *Drama României 1916-1918*, Prefață de general Maxime Weygand, traducere în limba română de Eugen Pelin, note și posfață Adrian Pandeia, București, Editura Militară, 2016.
 79. Comandantul - Misiunii Militare Italiene în România (pe atunci colonel), viitor general de brigadă și începând din 1918 al Legiunii Române din Italia. http://www.once.ro/sesiuni/sesiune_2007/1%20Legiunea.pdf
 80. Acest general a fost sursa unor conflicte de comandament cu Marele Cartier General rus. Acest lucru a generat înlocuirea în vara anului 1917 a generalului Constantin Cristescu cu Eremia Grigorescu. La 31 iulie/13 august, a avut loc o ofensivă a germanilor în zona Panciu, ce a determinat retragerea trupelor ruse cu 6 km. Generalul Ragoza a ordonat alinierea trupelor române la linia noului front, ceea ce însemna cedarea localității Mărășești, măsură contestată de generalul Grigorescu. S-a creat o nouă criză la nivelul comandamentului care, de această dată, a fost soluționată prin demiterea generalului Ragoza și preluarea conducerii de către generalul român. Vezi pe larg în capitolul *Un nedreptățit – generalul Constantin Christescu (sau despre criza de comandament din 1917 de pe frontul Mărășești)*, în General de brigadă prof. univ. dr. Adrian Stroea, Colonel (r) Marin Ghinoiu, *File din istoria artileriei, Fapte, întâmplări și oameni*, București, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2015, pg. 232-247.

Gheorghe Gheorghiu-Dej și „testamentul” său privind economia românească

- urmare din pagina 1 -

Având în vedere astfel de considerente, ne propunem în cele ce urmează publicarea unor documente ale Biroului Politic al CC al PMR, din anul de grație 1964, în care se află o serie de mărturii asupra opticii pe care o avea Gheorghe Gheorghiu-Dej vizavi de ceea ce trebuia făcut pentru dezvoltarea economică a României.

Pentru a clarifica faptul că punctul său de vedere avea o greutate incontestabilă în toate deciziile care se luau atunci la București, vom aminti că după 1953 – momentul despărțirii de facțiunea moscovită, se poate vorbi de o coerență reală în cadrul conducerii partidului, cu minime divergențe în planul strategiilor și al acțiunii politice¹. Din acest punct de vedere poate fi identificat nucleul în care au luat naștere inițiativele principale ce au condus la schimbări fundamentale în economia românească din anii '60. Protagonistul acestor inițiative a fost, bazându-ne pe informația de arhivă, liderul P.M.R. – Gh. Gheorghiu-Dej, alături de un grup foarte restrâns de inițiați alcătuit din Al. Bârlădeanu, Gh. Gaston-Marin, M. Florescu, Gogu Rădulescu și alți câțiva.

Câteva scurte mențiuni biografice, despre cel care a guvernat România timp de mai bine de un deceniu și jumătate, se impun.

Născut într-un sat din Moldova, la 8 noiembrie 1901, pleacă de acasă la vârsta de 11 ani pentru a învăța meserie; după ce lucrează ucenic la diverse ateliere de cherestea reușește să se încadreze ca electrician la uzinele electrice „Steaua Română”. Ulterior ajunge muncitor și lider de sindicat la atelierele C.F.R. din Galați și apoi la cele din Dej. În 1932 este concediat și rămâne fără loc de muncă până în 1933, când se află printre coordonatorii primului mare val de greve ceferiste. Este arestat și își face pelerinajul timp de 12 ani prin cele mai cunoscute închisori românești, de la Jilava până la Tg Jiu. Evadează în august 1944 și preia conducerea P.C.R., iar după 6 martie 1945 intră în guvernul dr. Petru Groza unde deține portofoliul Economiei Naționale. Între 1948-1952, din postura de prim-secretar al P.M.R. și, mai cu seamă, din funcțiile pe care le-a îndeplinit pe linie economică – ministru al Economiei Naționale și președinte al Comitetul de Stat al Planificării (C.S.P.), organism nou înființat – susține masivul proces de industrializare a României și patronează totodată seria întreagă de grave abuzuri care au însoțit deplina instalare a regimului comunist.

Retragerea trupelor sovietice în anul 1958 este, în mare măsură, un eveniment pregătit și inițiat de Gh. Gheorghiu-Dej, iar acest moment reprezintă și un punct de plecare pentru obținerea unei mai largi autonomii față de Moscova. Poziția României în C.A.E.R. și implicarea în conflictul chino-sovietic îi conferă conducerii de la București, între anii 1960-1965, prestigiu și susținere din partea Occidentului. Momentul de vârf al acestei evoluții e înregistrat imediat după publicarea Declarației din aprilie 1964, act care consacră existența unui punct de vedere românesc în afacerile din interiorul sistemului comunist, independent atât de cel sovietic cât și de cel chinez. Dezghețul intern din plan cultural și social justifică speranța într-o îmbunătățire a vieții, în general, în rândul românilor. Moartea lui Gh. Gheorghiu-Dej, în martie 1965, care a intervenit neașteptat de repede, și nereglementarea clară a succesiunii la conducerea P.M.R., au deschis drumul spre un regim răsturnat, care a evoluat treptat spre o stare de dictatură, în linii mari mai rafinată dar la fel de dură ca și cea de la începutul instalării comunismului în România.

Între apropiații lui Gh. Gheorghiu-Dej, cel puțin între cei care au întreprins un demers memorialistic, au existat mai multe păreri referitor la apetența deosebită a liderului P.M.R. pentru

discuțiile și problemele de natură economică, asortate adesea cu aserțiuni care acreditează că, de fapt, temele de politică externă constituiau terenul preferențial pe care se situa acesta. Deși înclinăm să luăm în considerare mai mult cea de a doua variantă – îndreptățită documentar – nu putem ignora îndelungile tribulații ale prim-secretarului P.M.R., legate de problemele economice cu care se confrunta România, încă din perioada imediat următoare celui de-al Doilea Război Mondial.

Am selectat spre publicare o serie de fragmente din discuții purtate în ședințele Biroului Politic din vara și toamna anului 1964, pentru a putea prezenta direct optica, dezideratele și stilul lui Gh. Gheorghiu-Dej în a zugrăvi realitățile contemporane, dincolo de discursul propagandistic, în momentele de deschidere față de colaboratorii săi. Totodată, în documentul cu privire la discuția asupra planului de dezvoltare pe anul 1965, șeful PMR pune accentul pe trei probleme majore ale economiei românești, (mereu actuale): problema exporturilor (creșterea acestora), problema investițiilor (alegerea industriilor unde să fie făcute cu precădere acestea) și problema calității produselor trimise la export.

Iată cum, într-un regim în care proprietatea era de stat, problemele dezvoltării economiei naționale au fost similare cu cele din perioada interbelică, dar ele rămân valabile și astăzi, când statul nu mai are în proprietate decât foarte puține întreprinderi, iar rolul său în economie a scăzut atât de mult.

1.

1964 iunie 23. Stenograma ședinței Biroului Politic al C.C. al P.M.R. în care sunt abordate unele chestiuni de organizare economică.

Stenograma ședinței Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din ziua de 23 iunie 1964

La ședință participă tovarășii: Gh. Gheorghiu-Dej, Gheorghe Apostol, Emil Bodnăraș, Petre Borilă, Nicolae Ceaușescu, Chivu Stoica, Alexandru Drăghici, I.Gh. Maurer, Alexandru Moghioroș, Alexandru Bârlădeanu, Coliu Dumitru, Leonte Răutu, Leontin Sălăjan, Ștefan Voitec.

Au fost invitați la ședință să participe tovarășii: Mihai Dalea, Gheorghe Gaston Marin, Gogu Rădulescu.

Ședința a început la ora 10,30.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: În legătură cu construcțiile de pe marginea șoselei de la Săftica. În loc ca acest teren să-l folosim în alte scopuri, folosim acele terenuri pentru construcții de locuințe!? Eu sunt foarte mirat de acest lucru. Am crezut că iar se întâmplă ceva cu Florescu, că face iar o construcție pentru degresat mașinile. Se vede, tov. Gaston și Bârlădeanu că există posibilitatea pentru instituții, pentru ministere să folosească fonduri în direcții neproductive.

Eu n-aș fi avut nimic împotriva dacă trebuie de dotat nu știu cu ce construcții ca să facă mai mulți boi, cai, mai multe oi, să crească șeptelul. Dar de unde au bani, cum au posibilitate să folosească acești bani? Tov. Dalea spune că el nu știe și că se va interesa.

Tov. Chivu Stoica: Din fondurile statului.

Tov. Dalea Mihai: Nu este aprobare. Aceste terenuri sunt chiar în vatra satului.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Trebuie vorbit și cu sfatul popular de ce a dat aprobare. De asemenea, trebuie vorbit și cu C.S.C.A.S., să-i luăm dreptul de a da asemenea aprobări. Se poate așa ceva?

Noi ne întindem satul, facem cele 7 sate, tot felul de din astea băgați acolo. S-a vorbit frumos, e un loc minunat, dar trebuie să băgați de seamă, dacă le-a și dat. E un loc de vie bun acolo. În loc să cheltui bani pe ce trebuie. N-am nimic împotriva să facă locuințe cum trebuie, dar nu vilizoare pe șosea numai pentru că e aproape. N-au decât să facă pentru personalul de serviciu, când le vine amețeala la pui să fie de serviciu, dar ce faceți acolo? Îl și izolăm pe omul de știință, dacă îl punem pe șosea.

Tov. Chivu Stoica: Dar nici nu o să stea acolo. E autobuz zilnic acolo.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: De ce facem aceasta?

Tov. Coliu Dumitru: Sunt o mulțime de vilizoare goale acolo.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Consider o greșeală să se facă în continuare după felul cum sunt particularii cu casele, să ne întindem și noi. Am să te duc să-ți arăt să vezi ce vilizoare au turnat! Probabil e vreun doctor; și-a făcut și o vie, exact după tendințele care se manifestă la țărâtime. Lucrul acesta nu-l putem admite. De unde au banii? Înseamnă că nu chibzuiți bine când repartizăm fondurile. Pot să se facă 2-3 apartamente. Ei trebuie să se ducă și la piață. De unde o să ia produsele? Dar un ou, o pasăre, un purcel, de unde le iau? Nu știu ce facem. Voi de la Direcția Economică și cineva de la voi trebuie să mergeți și să clarificați lucrurile. Dacă sunt dispoziții în anumite hotărâri sau știu eu ce reglementări care permit asemenea chestiuni, trebuie scoase acestea.

Tov. Chivu Stoica: E o hotărâre de a aproba lucrări până la 20 de milioane lei. Aceasta cu avizul C.S.P.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: E un birocrat acela de la C.S.P. care numai în hârtii se uită și habar nu are.

Tov. Moghioroș Alexandru: E o hotărâre care obligă ministerele că nu au voie să construiască la unități și în locul cel mai apropiat de sat.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Acelea sunt case înșirate de-a lungul drumului. În felul acesta o să mergem până la Ploiești. Am vorbit, există un Decret, o Hotărâre a Consiliului de Miniștri, dar se bat cap în cap. Și pentru că au posibilitate să folosească aceste fonduri, le-am ușurat. Eu sunt împotriva acestui lucru. Se vede că nu putem stăpâni lucrurile.

Tov. Ceaușescu Nicolae: Nu sunt în plan acestea?!

Tov. Dalea Mihai: Locul este cuprins în vatra satului, care este extrem de întins. Sunt toate satele.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Nenorocirea este că cei de la sfat privesc comod lucrurile. Satul e până la Snagov și mai departe e tot un sat.

Tov. Dalea Mihai: Pentru cei care sunt în vatra satului nu se cere nici un fel de aprobare.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Cât e știți. Nu avem voie să ne orientăm după particulari. Unde e vatra satului? Că sat e toată țara?!

Tov. Dalea Mihai: Ei au o delimitare.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Trebuie strâns. Nu se poate așa.

Tov. Moghioroș Alexandru: Este o delimitare. Au schița de sistematizare.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Dar cine a făcut o delimitare? E o prostie. Acestea sunt semne caracteristice unui birocrat și idiot. Și noi ne târâm după ei. Ne închinăm în fața lucrului hotărât, că am hotărât să se dea atâtea milioane.

Tov. Chivu Stoica: Dacă, spre exemplu, orașul Caracal vrea să facă un apartament, vine după aprobare.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Dar se poate lucrul acesta? De ce ne-am spart capul și am venit cu un decret și am precizat ce se înțelege prin vatra satului, că trebuie apărat terenul. Am interzis G.A.S.-ului și S.M.T.-ului să se întindă, am oprit pe teren orice investiții. Aceasta mânăncă terenul agricol. Acest lucru îl fac și cei de la industrie care dau cu ușurință aprobări, în loc să pună

frână și piedici. Și eu semnez dacă vin la mine, dar chiar cu ochii închiși nu semnez.

Tov. Chivu Stoica: Dar aceasta nu a venit.

Tov. Dalea Mihai: Nici la noi la minister nu a venit.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Locul slab pe unde s-a strecurat trebuie închis. E o prevedere în hotărâre, trebuie tăiată. Să nu admitem lucrul acesta. Nu putem să facem că nu avem fonduri. Principalele mijloace trebuie îndreptate în mod rațional unde se cere, în locuri mari, în ansamble de construcții, pentru dezvoltarea bazei materiale. Și acolo trebuie văzut să se termine, dar nu trebuie folosite acele terenuri pentru locuințe. Acelea le păstrăm pentru alte scopuri. Și am vorbit să se facă un tabel cu toate construcțiile, până departe încolo, ale cui sunt, în subordinea cărei instituții sunt. Am vorbit cu Dalea, unde e proiect de sistematizare, că nu așa, pentru a pune pomi fructiferi, ci a face ansamble de grădini de pomi fructiferi, caiși, cireși, să punem vie pentru instituția respectivă, ca să nu mai facem cheltuială, să folosim pentru diferite delegații care vin.

Tov. Dalea Mihai: Anul trecut am pornit așa și am făcut.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Să vedeți proiectul, de făcut schimb cu unii particulari, fără scandal, pe bază de înțelegere. Aceste terenuri trebuie cumpărate și plantate. Cireșul merge bine. Cât timp trebuie să dureze cireșul? Prunul, caisul merg bine, fără să tăiem livada. Ce e în vârstă cade și rămân în producție ceilalți. E bine să se facă livezi sistematizate în jurul orașului. Cred că e foarte bine. În jurul capitalei stau câte unii cu cântarul și cu coșul cu vișine. Nu știu cine sunt aceștia.

Tov. Dalea Mihai: Aceștia sunt particulari.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: N-am nimic împotriva să se facă lucrul acesta. Vând o mână de cireși și iau 1 leu pe kg. Vând de 6 lei și iau 3 pâini și noi ne spargem capul cât să se pună prețul la pâine. Vinde trei cepe și ia trei pâini.

Trebuie pus capăt. Sunt lucruri care de mult cer să se reglementeze. Sunt începuturi frumoase, am văzut că au ridicat, nu știu pe ce criterii, ce pomi au pus, cine i-au pus.

Taigher s-a suit în avion la Praga și zice: Marinescu pune benzină în avion. Și așa a mers de la Marinescu la Ionescu, de la Ionescu la Vasilescu, și benzină nu s-a pus. Dacă lucrurile acestea s-ar întâmpla cu asemenea oameni pe sus, fără benzină, nu ar fi nenorocire că și-ar rupe gâtul, dar când mai rămân și pe pământ și fac lucrurile acestea, cu ce trebuie să acționeze? Așa și aici: zicem lui Ionescu, Ionescu lui Constantinescu și Constantinescu lui Popescu. Ca cel cu balena. Vine unul să se bărbiească, îi spune omul o minciună și nu mai are ce spune și zice: a venit o balenă în portul Constanța și acesta se duce s-o vadă.

Să vedeți hotărârile, legislația. Eu atunci am avut obiecții la măsurile preconizate de tovarăși că e o frână, că e mai operativ. Sigur, sunt create toate bune și la locul lor, însă uite cum iese socoteala!

(...)

A.M.R., fond AS1, rola 443, c. 15-59

2.

1964 octombrie 1964. Indicații date de Gh. Gheorghiu-Dej în sensul dinamizării agriculturii.

Indicații date de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej în ședința din 29 septembrie 1964

1. Să se întocmească un proiect de lege care să cuprindă măsurile necesare în vederea împiedicării fărâmițării suprafeței agricole și arabile, precum și interdicții în ce privește amplasarea construcțiilor civile și industriale pe terenurile arabile.

2. să se întocmească propuneri de îmbunătățire a legislației în vigoare privitoare la delimitarea vetrelor satelor, în sensul delimitării mai precise și a împiedicării lărgirii acestora.
3. să se urgenteze întocmirea actelor normative privind îmbunătățirea sistemului de creditare și finanțare a unităților cooperatiste din agricultură.

7.X.1964

A.M.R. fond AS1, rola 443, c. 265

3.

1964 noiembrie 30. Protocolul și stenograma ședinței Biroului Politic al C.C. al P.M.R. în care a fost dezbătut și aprobat planul de stat pe 1965.

Protocol nr. 14

al ședinței Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din ziua de 30 noiembrie 1964

La ședință participă tovarășii: Gh. Gheorghiu-Dej, Gheorghe Apostol, Emil Bodnăraș, Nicolae Ceaușescu, Chivu Stoica, Alexandru Drăghici, I. Gh. Maurer, Alexandru Moghioroș, Leonte Răutu, Leontin Sălăjan, Ștefan Voitec.

Au fost invitați la ședință tovarășii: Dalea Mihai, Gh. Gaston Marin și Gogu Rădulescu.

Ședința începe la ora 9,00.

Prezidează tov. Gh. Gheorghiu-Dej.

Ordinea de zi:

I. Proiectul Planului de Stat pe anul 1965.

În urma discuțiilor, Biroul Politic al C.C. al P.M.R. a hotărât următoarele:

1. Aprobă proiectul Planului de Stat pe anul 1965 și stabilește ca el să fie supus Plenarei C.C. al P.M.R.

Dezbaterile plenarei pe marginea proiectului de plan să fie orientate în mod special asupra următoarelor probleme principale:

a. Mobilizarea tuturor forțelor pentru impulsivarea producției destinată exportului, diversificarea și creșterea valorii mărfurilor produse pentru export.

b. Realizarea sarcinilor de investiții prevăzute în plan, dând prioritate obiectivelor industriale și economice care au cele mai mari șanse de a contribui la dezvoltarea producției pentru export.

c. Îmbunătățirea continuă a calității producției, stabilirea unor măsuri tehnice și organizatorice care să determine ca criteriul principal al remunerării celor care participă la producție să fie calitatea ireproșabilă a produselor.

Ședința s-a terminat la ora 10,00.

Stenograma ședinței Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din ziua de 30 noiembrie 1964

La ședință participă tovarășii: Gh. Gheorghiu-Dej, Gheorghe Apostol, Emil Bodnăraș, Nicolae Ceaușescu, Chivu Stoica, Alexandru Drăghici, I. Gh. Maurer, Alexandru Moghioroș, Leonte Răutu, Leontin Sălăjan, Ștefan Voitec.

Au fost invitați la ședință tovarășii: Dalea Mihail, Gh. Gaston Marin și Gogu Rădulescu.

Ședința începe la ora 9,00.

Prezidează tov. Gh. Gheorghiu-Dej.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Bărlădeanu a mai dat vreun semn de viață?

Tov. I. Gh. Murer: A avut discuții și urmează ca până pe ziua de 10 să perfecteze acordul.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Foarte bună treabă. Înseamnă că

și francezii au mers în direcția dorită de noi.

Am putea începe ședința noastră.

Tovarăși, ne-am strâns aici pentru a face un scurt schimb de păreri asupra materialului care v-a fost trimis – Proiectul planului pe 1965. Cunoașteți activitatea care s-a desfășurat în legătură cu această variantă care cuprinde îmbunătățirile respective rezultate din propunerile făcute la proiectul inițial aprobat în vară.

Poate sunt probleme principiale care ar trebuie puse la plenară, dacă nu sunt și lucruri pe care unii sau alții din tovarășii din Biroul Politic ar considera să nu le punem în plenară, sau sunt lucruri în cuprinsul acestui proiect care cer o anumită clarificare.

Tot studiind materialul, m-am gândit ce ar trebuie să punem în centrul atenției noastre la această plenară. Materialul este scris, problemele sunt clare, dar trebuie să avem câteva părgihii cu care trebuie să acționăm. Ținând seama de experiență, de unele probleme care au apărut pe parcurs și s-au accentuat din ce în ce mai mult, mi-a apărut ca necesar să apăsăm pe trei părgihii.

Consider de foarte mare importanță să punem în centrul atenției câteva probleme. Să ia cuvântul câțiva tovarăși. Sper că s-au pregătit cei care ar avea aici de adus o contribuție. În afară de problemele care sunt puse, asupra cărora urmează să se vadă dacă sunt obiecțiuni, dacă eventual sunt unele lucruri greșite, în afară de problemele tehnico-organizatorice legate de aplicarea în practică a celor cuprinse în proiectul planului, trebuie să vedem ce este de făcut pentru a impulsiona, pentru a asigura realizarea exportului. Deci, să punem în centrul atenției **problema exportului** de sus și până jos. Activul de partid și de stat, întregul partid, oamenii muncii în toate unitățile și în primul rând la acele unități care au sarcini de export, dar și acelea care nu au, toți oamenii să se gândească și să găsim cu toții soluții noi pentru a lărgi, a diversifica exportul, a crește volumul și valoarea lui an de an.

A doua părghie, o problemă care trebuie s-o punem în centrul atenției tuturor factorilor este **problema investițiilor**. Noi avem un volum mare de investiții. Mi-a apărut cu toată claritatea că trebuie să dăm prioritate obiectivelor industriale, obiectivelor economice care au cele mai mari șanse pentru a-și desface producția la export. În dezvoltarea economiei naționale de aici înainte, trebuie să ne orientăm în mod conștient către acele obiective economice care să producă mărfuri pentru export și nu orice fel de mărfuri, ci mărfuri care au căutare pe piață, care au preț bun și să lărgim astfel posibilitățile noastre de plată în străinătate, pentru ca să avem nu numai o balanță activă, nu numai creșterea volumului, a puterii noastre de cumpărare cu valută, dar chiar să realizăm și anumite rezerve cu care să putem acționa.

Deci, în ce direcție ar trebui să orientăm investițiile? În primul rând, trebuie să le orientăm spre acele obiective care vor fi stabilite să producă pentru export. Aici concentrăm forțe, mijloace bănești, materiale, căutăm să realizăm în termen cât mai scurt obiectivele acelea și să facem într-o anumită perioadă un anumit sacrificiu. Nu pun problema să facem sacrificiu la mâncare, la încălțăminte sau la îmbrăcăminte, dar la alte produse materiale la care se pot face 3-4, maximum 5 ani sacrificii – nu mai mult – pentru a prinde puteri. Dar în timpul acesta să lucrăm în așa fel încât obiectivele în construcție, cele care sunt puse pe rol, care urmează să le aprobe congresul și se vor încadra în planul nostru pe 1965-1970, să fie obiective care să permită asigurarea an de an a unui volum din ce în ce mai mare de export. Să exportăm în întregime sau în cea mai mare parte producția acestor obiective. Am în vedere industria chimică, industria lemnului, industria constructoare de mașini și aici industria constructoare de mașini poate pe mai multe căi să-și aducă contribuția. Întâi prin economisire de valută, participând ca subfurnizor la realizarea obiectivelor economice în construcție sau cele care urmează să se construiască, să ajungă la situația încât în înțelegere cu alte firme mari să realizeze cel puțin jumătate din valoarea obiectivelor care se stabilesc.

Asta înseamnă că trebuie să conlucreze strâns cu furnizorul general; asta înseamnă nu numai economie de valută, dar înseamnă și o școală, înseamnă a ridica nivelul tehnic al industriei constructoare de mașini în așa fel încât să poată colabora cu cele mai specializate firme în privința construcțiilor de obiective complexe, de instalații industriale complexe.

A doua linie pe care poate să meargă acest minister. Să-și stabilească o listă de produse și să participe activ, așa cum participă și alte ministere, la export, să exporte în valori din ce în ce mai mari mașini și instalații la nivelul acelorora cu care se întâlnește pe piața străină. Dar pentru aceasta va trebui – așa cum de câteva ori am discutat – să venim în termen scurt cu o hotărâre care să permită unui număr de ministere să aibă dreptul să ia inițiativă, să meargă pe piață, să fie legate într-un mod mai direct cu ceilalți producători și cu clienții, cum s-ar spune, să manifeste însăși ministerul inițiativă și să li se dea și posibilitatea, pe baza unor directive, normative, indicații; să le controlăm, dar să nu-i dădăcim toată ziua, spunându-le: asta faci, asta nu faci.

Admitem că vor mai face și ceva borboațe, dar mai mare borboață decât acum când așteaptă Ministerul Comerțului Exterior să acționeze, mai mari necazuri decât acestea nici nu pot fi. A luat așa o ampoare economia, încât nu mai este posibil ca numai Ministerul Comerțului Exterior să se ocupe de treaba aceasta. Desigur că el dă normative, controlează, dirijează, dă ajutor, asistență tehnică, dar o anumită parte din volumul său de muncă trebuie s-o trecem neapărat pe seama celorlalte ministere, atât în ce privește importul, cât și exportul. Să stabilim în așa fel lucrurile încât ministerele să nu mai poată spune că de vină este Ministerul Comerțului Exterior, că nu este în stare să-și vândă marfa. Să-l punem direct pe producător în contact cu piața.

Aici, sigur, se vor găsi oameni care să manifeste teamă. În primul rând, vreau să spun că pe aceștia nu-i vom găsi la Ministerul Comerțului Exterior, ci la ministerele producătoare, pentru că s-au obișnuit într-atâta cu dădăceala, au avut atâtea posibilități să se ascundă după Ministerul Comerțului Exterior... Ei spuneau: producția mea este foarte bună, însă Ministerul Comerțului Exterior nu poate s-o vândă. Să mă scuzați, dar niște prostii nu poți să vinzi, poți să fii tu Gogu Rădulescu sau altcineva.

Ministerele trebuie să vină în contact cu piața, cu clienții, să-și de-a seama ce se caută și o să vadă atunci că este mai greu. Acest lucru să nu se organizeze în mod formal. Este posibil ca din partea ministerelor producătoare să avem o oarecare reticență, o oarecare teamă. Va trece un timp până se vor mai roda lucrurile, dar să mergem cu îndrăzneală, să nu ne fie teamă.

Am auzit că recent s-a aprobat o hotărâre care de fapt îngrădește oarecum posibilitățile ministerelor de a acționa, ba trebuie să se ducă la CSP, ba la Comerțul Exterior. Să nu punem nu știu ce tutelă deasupra unora sau altora, să existe anumite normative, să existe posibilități de control, dar să lărgim baza acțiunilor lor. Asta înseamnă că dăm ministerelor producătoare posibilitatea să-și dezvolte inițiativa. Am în vedere ministerele cele mai importante. Este vorba de industria chimică, industria constructoare de mașini, industria alimentară, industria ușoară, UCECOM-ul. Acestea sunt principalele.

Desigur nu este vorba să împărțim Ministerul Comerțului Exterior în tot atâtea bucățele câte ministere producătoare sunt. Acesta va fi rolul mare al Ministerului Comerțului Exterior, să ajute ministerele acestea să-și însușească repede metodologia aceasta. De asemenea îi va învâța și viața.

În termenul cel mai scurt va trebuie să stabilim măsurile acestea. Nu numai mobilizarea internă, dar dăm și posibilitate ministerelor, dăm instrumente, mijloace cu care să acționeze.

În sfârșit, a treia problemă, care de asemenea mi se pare că trebuie s-o punem în centrul atenției este **problema calității**. Noi am pus problema aceasta încă din 1961. De atunci și până acum au apărut o serie de elemente care pot îmbunătăți acele directive, la care să nu renunțăm, pe baza lor să întocmim

mijloace legale de acționare în ce privește problema calității, ca să nu fie numai propagandă, să nu fie numai întrecere socialistă, ci să se transforme în măsuri tehnico-economice, pentru a obține calitate.

Nu văd cum ar putea lărgi exportul, dacă nu ne punem în mod conștient problema calității. S-a vorbit foarte mult în această privință. Aici nu pun chestiunea să vorbim mult, ci să fie clar pentru toată lumea că fără o calitate corespunzătoare – la preț mai poți accepta și un preț mai scăzut, ca să înlături un concurent sau altul, dar la calitate nu-l mai poți combate pe piața mondială.

Știți ce preocupare a constituit pentru partid și guvern locomotiva Diesel electrică și acum avem o locomotivă bună. Aceasta trebuie să fie o regulă, de a te duce până în cele mai mici detalii. Criteriile de remunerare a celor care se disting în producție trebuie să fie în funcție de calitate. Recent s-a discutat problema premierilor. Poți să realizezi indicatorii principali la plan, îmi dai preț de cost, îmi dai cantitate, să faci economii, chiar să depășești planul, dar dacă nu mi-ai dat calitate nu-ți dau primă. Îți dau voie să adaugi chiar material dacă este nevoie. Chiar lupta aceasta pentru economie poate să degenereze într-o zi în favoarea calității. Dacă îți trebuie un material care este mai scump, să vii și să pui un alt material mai ieftin pe care nu-l cunoști, numai din dorința de a face economii, înseamnă a merge în dauna calității.

Nu întâmplător la locomotivă deși planul spunea 100- spun aceasta abstract – am spus să nu faceți 100 ci 50 de locomotive, dar să le faceți așa și așa, să aibă nu numai aspect de produs industrial, dar și din punct de vedere funcțional să fie la nivelul celui mai reușit produs. Nu este greu de stabilit criteriul de calitate al produsului, după specificul produsului și în funcție de aceasta și primele. Să punem în mișcare întregul aparat de producție și economic, toți factorii la toate nivelele ca să cânte o singură partitură pentru calitate, fie că este pentru intern sau exterior, însă mai mult pentru producția care merge la comerț exterior. Reușesc să realizez produsul acesta, îl fac ceva mai încet, mă cost ceva mai scump, dar îl fac la nivel foarte ridicat din punct de vedere calitativ și apoi când se formează atmosfera de lucru, de a da produse de calitate, atunci stăm de vorbă și cu prețul. Dacă nu putem ridica producția, nu putem scade prețul de cost.

Cât a costat locomotiva Diesel?

Tov. Gh. Gaston Marin: Locomotiva a costat întâi 9 mil. lei și acum 6 mil.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Vedeti. Deci, să punem în centrul atenției calitatea și problema exportului.

În dezbateră acestui material, în afară de eventualele propuneri care se vor face de îmbunătățire, aceste trei probleme să stea în centrul atenției noastre. Nu companie, ci o muncă stăruitoare. Eu problemele acestea le-am avut de ridicat.

Ar urma să se pregătească Gaston să ia cuvântul, Gogu Rădulescu și atingeți acest cerc de probleme. Poate să vedem și cei de la finanțe...

Tov. Gh. Gaston Marin: Miniștrii s-au pregătit toți.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Foarte bine, însă cred că trebuie să-i punem în temă cu lucrurile acestea. Eu asta am avut de spus, tovarăși. Dacă sunteți de acord putem să mergem să deschidem plenara, la ordinea de zi să fie Proiectul planului pe 1965.

Relativ la calitate vă îndemn să citiți articolul din „Scânteia” de duminică 29 noiembrie: „La redacție a sosit o scrisoare” de Ștefan Zidăriță. Este posibil ca lucrurile să corespundă realității. Iată cum se rezolvă problemele, cum se tratează problemele de investiții, cum ne compromitem pe piața mondială discutând în ziar asemenea probleme. Avem la „Scânteia” oameni care se pricep foarte bine să ne compromită. Să lăsăm chestiunile acestea, nu au nici un rost. Oare nu putem lua măsuri? Nu putem, pe baza unei astfel de scrisori, să întocmim un cadru de măsuri?

Este posibil că la Iprochim a fost un măgar, dar pe acesta îl

putem da afară. Eu admit că la „23 August” a fost o măgărie, dar îi putem scutura. Dar dacă vrei să tragi la răspundere pe cineva n-ai pe cine trage la răspundere, în schimb în articol se face o gălăgie mare. Nu știu dacă ați citit articolul de fond din „Scânteia” din 28 noiembrie în legătură cu agricultura. „Scânteia” noastră se ocupă de o bucată de vreme, cu concursul Consiliului Superior al Agriculturii, de asemenea lucruri. Dalea este obosit, nu vrea să citească, îi dă lui Giosan. Giosan cască și el și scrie „bun de tipar”. Vine materialul la Marinescu la „Scânteia”, care a făcut și el agronomia, dar s-a rutinat, mai lucrează cu Cumpănașu. După aceea mai este și vicepreședintele Consiliului Superior al Agriculturii și ne mai mirăm de ce Ministerul de Interne ne trimite note de nemulțumire în rândul colectivităților, când noi îi îndemnăm la asemenea acțiuni.

Este o dovadă că ne jucăm de-a agricultura. Stai de vorbă cu Moghioroș, el spune că peștele de la cap se împute. De vină cine este? Capul este de vină. Eu sunt de acord că noi Biroul Politic suntem de vină. Dar Moghioroș avea în vedere alte lucruri, pentru că lui nu-i place combina aceasta, ci alta, care este în direcția, tendința generală de dotare. Și Bucur Șchiopu are idei foarte multe.

Eu sunt de acord că capul este de vină, însă articole din acestea eu n-aș scrie. Nu sunt specialist, dar dacă va înțelege cineva ceva din acel articol...

Tov. Leonte Răutu: Va înțelege, dar nu ce trebuie.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Și după aceea ne mirăm de ce țărani sunt nemulțumiți sau mergem cu planuri....

Tov. Leonte Răutu: Nenorocirea este că așa cum scrie în acest articol așa se procedează.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Aceasta este nenorocirea și marea nenorocire că răspândim asemenea lucruri. Și se vorbește acolo de directive. Au uitat ce am spus la sesiunea M.A.N. cu prilejul încheierii colectivizării, nu a fost materialul lui Dej, ci al Biroului Politic. Noi și în alte plenare ne-am ocupat de problema agriculturii, însă toate acestea au fost uitate, cu toate că acolo sunt stabilite sarcini.

De ce își permite Consiliul Superior al Agriculturii să-și stabilească sarcini noi? Alte sarcini ne trebuie acum? Pentru mine este clar că ne jucăm de-a agricultura. Trebuie pusă ordine aici. De făcut case pe marginea șoselei ne pricepem să facem, tovarășe Dalea, pentru cercetători. De cheltuit bani ne pricepem, dar să aducem bani asta este mai greu.

Trebuie să punem ordine și în activitatea noastră propagandistică, agitatorică. Într-adevăr ziarul este nu numai un propagandist și agitator, este și un organizator. Dacă vrem să organizăm bine lucrurile, să vedem ce a spus conducerea partidului în cutare plenară. S-a spus și cu asta s-a terminat. Sunt lucruri foarte frumoase spuse acolo.

Luată articolul acesta și veți vedea acolo niște generalități, sforăială, cu excepția câtorva lucruri mai concrete, unde se spun lucruri care nu trebuie.

Unii tovarăși nu mai citesc „Scânteia” și dacă Răutu răspunde de problemele de agitație toată lumea să dea cu pietrele în Răutu sau în Direcția de Propagandă? Noi toți trebuie să manifestăm inițiativă și să ne îngrijim să fie lucrurile puse frumos.

Acum și în problemele acestea de agricultură trebuie tot așa ca și în problemele externe, puse lucrurile sub vizor, nu se poate altfel. Se dau acolo sarcini comitetelor raionale de partid, într-un articol redacțional. Și mâine când venim la anul agricol viitor și când am stabilit ca oamenii să primească 2-3 kg. de cereale la zi muncă și n-o să ne ajute Dumnezeu, de unde să dau? Să deschid hambarul statului.

Iată de ce trebuie să ne gândim cu criteriile acelea. Să punem să acționeze funcțiile economice, ce să ne mai chinăm așa, nu are nici un rost. Vom vedea ce se propune. Asta când vine și Bârlădeanu. În primul rând economiștii să acționeze. Să stabilim câteva lucruri, dar cât mai urgent.

Tov. A. Moghioroș: Se planifică un kg. de cartofi pentru o zi de muncă. Colectiviștii spun de ce să mai muncesc pentru un

kg. de cartofi.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Nu este numai aceasta. Eu pot aduce o mie și una de asemenea exemple. Trebuie văzute lucrurile serios. Tov. Moghioroș insista pe lângă mine să accept măcar în trei sau patru raioane să facem o experiență. Eu dacă vreau să mă arunc cu capul în jos într-o apă, trebuie întâi să măsoz adâncimea ei. Trebuie în primul rând stabilită concepția, cadrul, nu în mod empiric să facem.

Tov. A. Moghioroș: Tocmai asta spuneam, să facem un studiu în trei raioane.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Ți-am atras atenția să avem grijă să nu alergăm împinși din spate de anumite fenomene care sunt ici-acolo, ci trebuie să elaborăm un sistem care să permită să acționăm. Acum noi facem filantropie cu agricultura.

Tov. A. Moghioroș: Au trecut trei ani de zile de la terminarea colectivizării. Sistemul nostru de retribuție, relațiile dintre stat și țărani sunt depășite, practicăm o metodă care a devenit o piedică.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Dacă te-aș întreba ce sistem preconizezi, sunt sigur că între cele ce îmi vei spune ar fi: mă urci sus la un etaj și îmi spui: dă-ți drumul, că ai să zbori fără aripi.

Tov. A. Moghioroș: Eu nu spun asemenea lucruri.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Membrii Biroului Politic, ai conducerii partidului, nu trebuie să privească unilateral lucrurile, dacă lucrează la agricultură să nu mai vadă și celelalte laturi ale economiei. Răspundem cu toții, nu răspundem unul pentru asta, celălalt pentru alta.

Tov. A. Moghioroș: Sunt de acord, dar asta este reversibil.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Sunt de acord cu reversibil. Toată lumea trebuie să-și aducă contribuția.

Va trebui să vedem și cu pâinea. Gaston, lucrările sunt făcute cu prețul la pâine?

Tov. Gh. Gaston Marin: Putem veni să ne prezentăm la Biroul Politic și să se ia o hotărâre cu pâinea.

Tov. Chivu Stoica: Și cu gazul metan să vedem.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Și ce mai este? Și nivelul de trai, și lemnele, câte nu sunt.

Tov. E. Bodnăraș: Esențialul este ca principalele sectoare de producție să le stăpânim. Între industrie și agricultură este încă o mare deosebire.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Nici industria nu este încă complet asigurată. În industrie este o competiție generală care n-o vezi acum, dar o simți.

Putem să mergem la plenară.

Tov. N. Ceaușescu: Mai avem o problemă. Să supunem, dacă sunteți de acord, spre aprobare activitatea dusă în domeniul relațiilor internaționale.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: Cu asta sunt de acord.

Tov. N. Ceaușescu: De asemenea, mai avem mai de mult o hotărâre a Biroului Politic care trebuie supusă la plenară cu privire la ridicarea sancțiunii lui Voicu. Biroul Politic a hotărât și a rămas să punem la plenară. Putem pune și problema aceasta la sfârșit.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: De acord.

Tov. E. Bodnăraș: Trebuie neapărat supusă plenerii? El a fost sancționat în 1958. De atunci mai sunt și alți membri în Comitetul Central. În cazul acesta trebuie informat pe scurt.

Tov. N. Ceaușescu: Altfel nu se poate. Plenara a dat sancțiunea, tot plenara trebuie s-o ridice.

Tov. Gh. Gheorghiu-Dej: La ordinea de zi avem deci planul pe 1965 și la sfârșit spunem: Tovarăși, întrucât sunteți aici cu toții, hai să aprobăm cutare și cutare lucruri.

Ședința a luat sfârșit la orele 10,00.

30.XI.1964

A.M.R., fond AS1, rola 443, c. 371-382

Un inițiat în simbolistică, pe care, adeseori, o răstălmăcește pentru a crea propriile mituri Simion Bogdănescu*

Gheorghe CLAPA

Motto:

„...povestea unei spectaculoase,
inedite și răscolitoare călătorii interioare,
a unei temerare expediții în căutarea
acelei fărâme din Ființă unde se naște
și sălășluiește Poezia.”

Valeriu Stancu

Poezia e la fel de prețioasă pentru om ca respirația. Frumusețea poezilor stă chiar în aceea că sunt deosebiți unii de alții. Poetul Simion Bogdănescu a lucrat temeinic și a folosit materiale care să dureze. Au rezultat adevărate bijuterii, poeme de o intensitate aproape insuportabilă a emoției și a expresiei sale verbale. Nimic nu este lăsat la voia întâmplării în poezie, ca într-o sculptură de Brâncuși, versurile, cu sintaxa lor atât de personală atent controlată, sunt șlefuite de un orfevr, de unul dintre cei mai subtili poeți de astăzi. Poezia lui de esență tari e una pentru cunoscători: trebuie să fii un cititor încercat ca să-l poți urma pe Simion Bogdănescu în singulara sa călătorie textuală. Mă limitez aici la o exemplificare (precizând că, aproape oriunde am deschide cartea, găsim poeme de aceeași altitudine):

„Atavicul meu templu, etericul meu vad,/ Deasupra dor migrații de cosmice artere./ S-abat pe căi stelare și către-apusuri cad, —/ Iar eu presimt ninsoarea unor străine ere.../ Ce murmură și-astupă al crucilor răsad/ Precum tangajul sobru când inima mi-l cere?/ Unei femei de taină murit-ă-n Galaad/ Eu i-am trimis, himeric, mireasmă de mistere,/ Un vâl de poezie duioasă din Bârlad,/ Ca s-o înduplec, sacru, să vină la-nviere/ Pe scările de templu în care pururi ard/ Femei de taină albă, mirare și părere...” (26. „Atavicul meu templu”, p.40).

Așadar, poetul Simion Bogdănescu simte nevoia să se părească pe sine însuși, să plece de pe ceea ce s-ar chema pământurile sigure ale poeziei, sigure, dar băătorite, și să caute acolo unde, deși n-ar trebui să fie, poate totuși va găsi, în chip surprinzător. Dincolo de procedeele și formulele folosite, dincolo de recuzită, dincolo de atributele exterioare, la vedere, cele care ne ajută să identificăm și să diferențiem poezia de alte genuri literare, dincolo de toate acestea și mai presus de ele există o înțelegere de adâncime, imutabilă, a ceea ce este poezia. Ce realizează, în fond, poetul prin poezie? De bună seamă, el își urmează chemarea: aceea de a sonda teritoriile imaginare sperând să descopere noi reprezentări verbale ale lumii; aceea de a capta propriile emoții pentru ca, apoi, să le imprime expresiv, inoxidabil în cuvinte. Este ceea ce face Simion Bogdănescu în volumul „Corb alb și grăușor stafie”, folosind atitudini și mijloace verbale diferite și chiar în nepotrivire, dacă e să ne luăm după manual. El are în sine poezia, el emite poezie în mod natural. Este un seismograf extrem de fin al mișcărilor sufletești personale pe care, cu un firesc întâlnit doar la poeții aleși, le proiectează în verb. Aș vrea să citez din volumul său un poem care, sub aparența de simplitate, mi se pare extraordinar, unul dintre cele mai frumoase scrise despre moarte, despre trecerea noastră pe pământ, ca parte a unei povești cosmice: „Te-ai supt la trup, dar n-ai cules ninsoare/ Pe caldarâmul pietrelor crăpate,/ Oare mai porți omătul, sclipitoare,/ Al oaselor de crivăț spulberate?// Ca scândura uscată de la garduri/ Mai duci pe stradă moale nostalgie —/ Te-ai supt la trup, la ce mai dai cu farduri,/ Când moartea-ți pune mască cenușie?” (63. „Mască cenușie”, p.87).

Simion Bogdănescu și-a dispus coordonatele lirice în zona de interes a propriilor sentimente și emoții, de aici și acea respirație ritmică a poemelor; versul său are o acuratețe aparte, are inocență și grație, e cristalin și profund, nu polarizează idei pentru impresionarea cititorului, se rezumă la ceea ce-i cere sufletul. Citindu-i volumul „Corb alb și grăușor stafie”, pot afirma că e foarte simplu de detectat tonul grav al liricii sale, poemele sunt asemenea unor note muzicale dispuse într-o partitură simplă, dar în același timp implozivă, sunetele par a rezona din străfundurile ființei lui, nimic nu sună fals, niciun cuvânt nu e de prisos. Cu fiecare volum poetul nu face decât să-și multiplice vocea lirică, s-o redimensioneze, rareori o amplifică, doar o încarcă cu sentimente și trăiri noi, păstrând atât cheia cât și adâncimea emoțiilor. Fiecare poem e un unicat, nu se repetă și nici nu-și îngreunează textul cu „luxuri” stilistice. Bucuriile simple, trăirile discrete, impulsurile senzoriale compun spectrul exprimării sale lirice. În această ecuație se subscriu și vectorii existențiali ce-i rezolvă într-un fel dilemele; moartea, singurătatea, nostalgia, spaima, îi dau în permanență bătaie de cap poetului în compunerea imagisticii, de aici și acea atmosferă sepie ce emblematizează discursul său liric.

e-mail: revistaelanul@gmail.com
<http://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: Marin Rotaru

Redactor-șef adjunct: Cristian Onel

Redactori corespondenți:

prof. univ. dr. Vlad Codrea,

Univ. „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca

prof. univ. dr. Ștefan Olteanu, București

asist. univ. dr. Bogdan Rățoi,

Univ. „Al. I. Cuza Iași”

Dan Ravaru, Vaslui

Corneliu Bichineț, Vaslui

Mircea Coloșenco, București

dr. Arcadie M. Bodale, Vicovu de Sus

Serghei Coloșenco, Bârlad

drd. Laurențiu Ursachi, Bârlad

dr. Laurențiu Chiriac, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

dr. Sorin Langu, Galați

ISSN: 1583-3593

Tehnoredactare: Bogdan Artene
Tipar: SC Irimex SRL Bârlad

Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru
Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

► Poemul „19. Picturi în mergere”, de la p. 31, este însoțit de un suflu poetic personal, unde fiecare imagine e șlefuită atât de bine încât se imprimă fără niciun fel de agresivitate în sufletul cititorului: „Ce zei înflăcărați mai explodau pe dealuri/ sus, peste coama-ntunecată a măgurilor/ mergătoare-n vid, în turme siderale de mute oi,/ păscându-și sufletul, înaintând în tumuli/ mergători spre șesuri și spre mări uluitoare!/ Ce zei înflăcărați! O lance albă și mișcătoare/ toporiști pe miriști de piatră, pictură de copilărie,/ lănci, viziore, strămurări și liziere/ de zei înflăcărați tot explodau pe dealuri/ sus, mute oi și mergătoare, negre,/ metalice gorgane către sud eteric/ blestemul sufletului meu metalic înspre sud?...”

Poetul e mereu sedus de tot ce mișcă în afara ființei sale, sufletul hipersensibilizat preia rolul unui strat de nisip, purificând fiecare trăire în parte sedimentând apoi doar sentimentele cu adevărat cristaline, transpunându-le cu multă sensibilitate în cuvinte. De aici și întreaga limpezime a textelor, controlul mental pare a nu mai intra decât foarte rar în joc, pentru eliminarea eventualelor asperități, poezia lui Simion Bogdănescu poate fi privită ca un dicteu, dar cu geneză doar la nivelul sufletului. La prima vedere lirica sa pare a purta pecetea naturii, în mijlocul căreia se simte în deplinătatea trăirilor. Avem de-a face cu o poezie nu lipsită de zeci de reflecții venite din afară, adică din natură, nu numai că acestea formează fondul proiecțiilor propriilor lui trăiri și nu nervul poetic. Și acest tip de poezie se conjugă unui biografism, dar nu unul epatant, precum cel pe care îl cultivă astăzi tinerii poeți douămiiști, ci unul ascuns în declinarea poetică a trăirilor ce-i conturează autorului traseul destinal. Pentru a-l putea percepe mai ușor pe poet vă voi pune la dispoziție acest poem remarcabil, intitulat „101. În plus, trei ploii”, p.133: „A sosit, iată, și iarna aceasta fără dumnezeu/ când nu mai poți hăitui pe coclaurii minții/ cerbii, păunii, fazanii după crucile urmelor și scurmacelor/ cicatrizate pe zăpada înghețată,/ nu te mai poți stăpâni și-ți vine să izbucnești/ că ți-ai lăsat în plin pe drum sufletul singur/ fără nicio apărare de la Cel de Sus sau mai

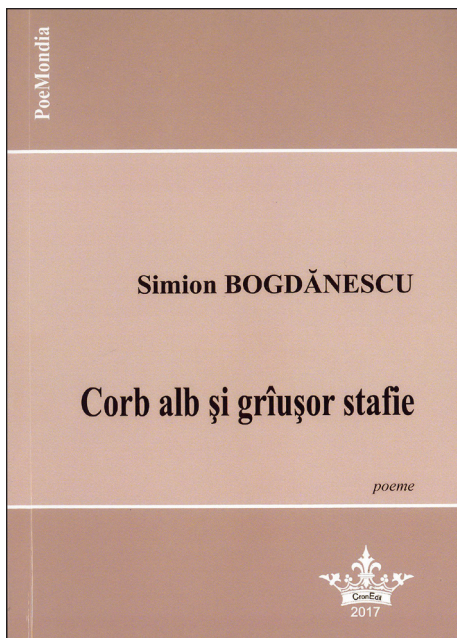
presus/ de toate câte le-a-ncuviințat galaxia miliardelor de întâmplări în melcul ei sideral/ uriaș, mai uriaș ca toate depărtările minții,/ că ți-ai fixat pe una dintre crengile copacului/ veșnic lumânările ochilor și aștepți cu pușca/ să tragi într-o fiară de ură, într-un păun de/ dragoste neauzită, într-un fazan de uitare;/ ți-a bătut piatra toată holda memoriei/ și-acum trăiești vânător de cartușe oarbe al/ unui dumnezeu ca Argezi în fața hârtiei, și/ tot plictisul serilor de oțel îți cade pe creștetul/ ideatic și dac-ai să-ncerci să te opui cu/ toată cerbicia cerbilor sacri acuși, acuși/ zarurile ce n-au fost aruncate îți vor aduce/ în plus, trei ploii!...”

Cuvintele cheie antrenate în discursul poetic par a fi trase direct din inima infernului, dar care-i pulsează și în propriu-i trup: macabru, moartea, putreziciunea, durerea sunt doar câteva dintre ele. Cu toate acestea, poemele au o lumină a lor, ce iradiază din miezul textului, lăsându-i cititorului o rază de speranță în suflet. Starea lui poetică nu este însă una morbidă și grea precum a lui George Bacovia, verbul lui animă atât atmosfera terifiantă din pragul Infernului, – care de cele mai multe ori e în jurul nostru –, de nu chiar în adâncul ființei noastre – dar, în același timp, lasă un ochi deschis și spre cer, spre lumina cosmică, spre „irisul Domnului”.

Poemele din volumul „Corb alb și grăușor stafie” semnat de Simion Bogdănescu sunt bijuterii estetice, metafora încorporează întreaga materie epică a textului, nervurile ideatice sunt proeminente, de la prima la ultima poezie se simte talentul autorului, puterea de-a concentra o întregă lume sub cupola unei simple respirări lirice.

Simion Bogdănescu este o conștiință poetică, o entitate lirică inconfundabilă, este o bornă luminescentă în peisajul liricii noastre contemporane.

* Simion Bogdănescu, „Corb alb și grăușor stafie”, prefața: Valeriu Stancu, Editura Cronedit, Iași, 2017, PoeMondia, poeme, 158 p.

Neculai I. ONEL

Frunza cântă

I-auzi codrul cum răsună,
Frunza cântă imnul haiducesc,
La izvor îndrăgostiții se adună,
Păsările sus pe ramuri ciripesc.

Soarele trimite raze pe pământ,
Holda peste câmpuri strălucește.
E splendoare, parcă este Raiul sfânt,
În jur totul înverzește.

Binecuvântată fii, iubită țară,
Cu păduri și cer albastru,
Veșnic să răsună cântec de chitară
Pentru brav poporul nostru.

Ca poet te cânt în versuri,
În veci tu să fii slăvită,
Iar când vom pleca spre alte universuri,
Tu de noi vei fi mereu iubită.